

Nr 124

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora näringsföretag, m. m.; given Stockholms slott den 2 mars 1962.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag om inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora företag, företrädesvis avsett för sekundärkrediter. Det nya institutet föreslås skola organiseras som aktiebolag och få benämningen AB Företagskredit. Institutet avses skola ägas gemensamt av staten och affärsbankerna samt organisatoriskt bli anknutet till AB Industrikredit. Aktiekapitalet föreslås bli 4 milj. kr., och dessutom avses bolaget få en särskild garantifond å 12 milj. kr. Den sammanlagda utlåningsmöjligheten beräknas tills vidare bli 100 milj. kr.

I samband med tillkomsten av det nya institutet föreslås AB Industrikredits långgivning skola helt inriktas på primärkrediter. Bolagets utlåningsmöjligheter avses bli vidgade med 76 milj. kr. till inemot 400 milj. kr.

Till aktieteckning i det nya bolaget föreslås att för budgetåret 1962/63 anvisas ett investeringsanslag av 2 milj. kr. Vidare förordas att staten ställer en garantiförbindelse å 6 milj. kr. till bolagets förfogande.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars
1962.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om *inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora näringsföretag, m. m.* samt anför därvid följande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 maj 1960 tillkallade jag fyra utredningsmän¹ med uppdrag att verkställa utredning rörande inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora företag. Utredningsmännen, som antog benämningen *1960 års företagskreditutredning*, har med skrivelse den 30 november 1961 överlämnat sitt betänkande, benämnt *Långfristiga krediter till mindre företag (SOU 1961: 64)*.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen, bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, kommerskollegium, patent- och registreringsverket, länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Kronobergs, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Västmanlands och Norrbottens län, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, styrelserna för allmänna pensionsfonden, Svenska bankförbundet, Sparbankernas bank AB, Jordbrukets bank, Svenska sparbanksförbundet, Sveriges jordbrukskassförbund, AB Industrikredit, Sveriges lantbruksförbund, förening u. p. a., Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Svensk industriförening, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Företagareföreningarnas förbund, Landsorganisationen i Sverige (LO) och Kooperativa förbundet.

Kommerskollegium har vid sitt utlåtande även bifogat yttranden av rikets handelskammare samt ett flertal företagareföreningar. Vid vissa länsstyrelser utlåtanden har även bilagts yttranden av bl. a. länsarbetsnämnder och hantverksdistrikt.

I ärendet har utlåtande därjämte inkommit från Svenska företagares riksförbund.

¹ Statssekreteraren H. K. Wickman, ordförande, bankdirektören N. P. A. Callans, ordföranden i Uppsala stads drätselkammare, skomakarmästaren E. G. Lundin samt verkställande direktören i Bohusläns företagareförening S. G. N. Stenudd.

Jag anhåller nu att till behandling få uppta frågan om inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora näringsföretag.

1960 års företagskreditutrednings förslag

Den nuvarande kreditorganisationen

Företagskreditutredningen lämnar inledningsvis i sitt betänkande en redogörelse för nuvarande former för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora företag. Därvid har utredningen redovisat de särskilda regler och villkor som gäller för långivningen samt även siffermässigt belyst omfattningen av de olika låneformerna. Vad utredningen diskuterat har varit sådana krediter som är såväl formellt som reellt långfristiga. Utredningen understryker emellertid, att en betydande del av den formellt kortfristiga kreditgivningen i realiteten är långfristig. Lånen kan sålunda formellt gälla för viss kortare tid, men planen för avbetalningen av lånen vara uppställd på sådant sätt, att amorteringen beräknas ske under betydligt längre tid. Det är alltså mellan kreditgivaren och låntagaren utsagt eller underförstått, att lånet efter den formella lånetidens utgång skall omsättas.

Från dessa utgångspunkter har utredningen först behandlat affärsbankernas och sparbankernas möjligheter att lämna långtidsbundna lån samt därefter företagareföreningarnas låneverksamhet och den statliga kreditgarantilångivningen. Vidare har lämnats en redogörelse för det av staten och affärsbankerna gemensamt ägda AB Industrikredit, vilket bildades efter beslut av 1934 års riksdag.¹ Utredningen har även berört olika kreditinstitut och kreditformer, som har anknytning till särskilda näringsgrenar eller eljest är av mera speciell art, däribland vissa statliga lånefonder. Även företagens möjligheter att erhålla återlån av erlagda avgifter till den allmänna tilläggs pensioneringen har berörts.

Den redogörelse som utredningen lämnat har gjorts med utgångspunkt från de olika institut som förmedlar krediterna. Om den nuvarande institutionella ordningen i stället betraktas från synpunkten av vilka finansieringsbehov som skall tillgodoses hos det enskilda företaget, erhåller man enligt utredningen i huvudsak följande bild av kreditorganisationen för de mindre och medelstora företagen.

Krediter i bottenlåneläget kan erhållas från såväl de allmänna kreditinstituten som ett antal speciella institut. En betydande långivning i form av bottenlån sker genom affärsbankerna och även genom sparbankerna. Affärsbankslånen är dock som regel formellt kortfristiga, även om de genom att uppsägningsrätten inte utnyttjas och genom att lånen successivt omsättes, i realiteten blir mera långfristiga. De möjligheter som banklagen ger affärsbankerna att lämna lån, som även formellt är långfristiga, har däremot kommit till användning endast i ringa utsträckning. Principen om kortfristighet gäller även för sparbankernas långivning. Dessa bankers möjligheter att bevilja bundna lån till företag begränsas vidare av

¹ Prop. 1934:260; SB: oU 3; Rskr 377.

kravet på att låntagaren skall kunna prestera inteckningssäkerhet i jordbruks-, bostads- eller affärsfastigheter. Långfristiga företagslån lämnas vidare av AB Industrikredit, som kan ge bundna lån med en löptid upp till 20 år mot säkerhet av fastighetsinteckning inom 50 procent av fastighetsvärdet.

Utöver de nämnda möjligheterna till långfristiga bottenkrediter finns särskild kreditgivning för olika branscher, t. ex. för rederinäringen. För jordbrukets del finns vidare en väl utbyggd organisation för bottenbelåning.

När det gäller kreditgivningen mot annan säkerhet än botteninteckning är möjligheterna till långfristiga lån mera begränsade. För affärsbanks- och sparbankslånen gäller beträffande denna typ av krediter samma som tidigare sagts om dessa instituts bottenlånggivning. Lånen skall således som regel lämnas i form av uppsägningslån. AB Industrikredit kan mot »annan säkerhet som finnes betryggande» lämna krediter intill ett begränsat belopp. För jordbrukets del torde enligt utredningen jordbruksskasserörelsen tillgodose de ifrågavarande kreditbehoven, även om formell bindning av lånen inte kan göras. Även för t. ex. rederinäringen finns genom statens sekundärlånefond för rederinäringen och statens lånefond för den mindre skeppsfarten tillgång till mera långfristiga krediter i sekundärlåneläge. Bland de relativt sett mera riskbetonade krediterna intar självfallet affärsbankernas både formellt och reellt kortfristiga långgivning en dominerande ställning.

Beträffande bundna lån till mindre och medelstora företag är, framhåller utredningen, främst företagareföreningarnas verksamhet av intresse. För mindre krediter kommer därvid i fråga hantverks- och industrilån och för större krediter industrigarantilån. Båda dessa låneformer är närmast avsedda för sådana fall då företaget inte kan erhålla lån från de vanliga kreditinstituten. Låneformerna är dock i huvudsak begränsade till industriföretag, medan exempelvis detaljhandeln inte omfattas av desamma. Inom handelsns område har dock i annan ordning utvecklats olika former för långfristig kreditgivning. Genom statliga lånefonder lämnas vidare lån för olika speciella ändamål, bl. a. inom jordbrukets och fiskets område.

Sammanfattningsvis anser sig utredningen kunna konstatera, att den nuvarande kreditorganisationen är förhållandevis väl utbyggd, när det gäller reellt långfristiga lån mot botteninteckning till mindre och medelstora företag. Därvid pekar utredningen särskilt på den utveckling som möjliggjorts genom omorganisationen år 1960 av AB Industrikredit, varigenom bolagets utlåningsmöjligheter väsentligt vidgades.¹ Under tiden september 1960--november 1961 har bolagets utestående lån beloppsmässigt ökat med 67 procent, och verksamheten har även fått ökad betydelse för andra näringsgrenar än de som tidigare i huvudsak dominerat bland låntagarna, t. ex. för jordbrukets binärningar. Trots detta har hittills endast omkring en tredjedel av bolagets kreditkapacitet tagits i anspråk, och omfattningen av bolagets lånerörelse kan därför enligt utredningen väntas öka avsevärt även i fortsättningen i takt med att den efter bolagets omorganisation särskilt stora anhopningen av låneansökningar hinner avverkas. För krediter

¹ Prop. 1960: 102; B: oU 21; Rskr 306.

mot annan säkerhet än botteninteckning är möjligheterna däremot mera begränsade, speciellt när det gäller långfristiga krediter i bunden form. Tack vare statliga lån och industrigarantilån har dock hantverket och småindustrin under senare år fått ökade möjligheter till mera långfristiga lån.

Utredningen erinrar i detta sammanhang även om att frågan om de mindre och medelstora företagens kreditproblem varit aktuell i flera andra länder under senare år. I synnerhet har uppmärksamheten därvid riktats på klyftan mellan affärsbankernas i allmänhet kortfristiga krediter och hypoteksinstitutens mera långfristiga lån mot realsäkerheter och den skillnad i tillgången till långfristiga krediter som föreligger mellan större och mindre företag. I flera länder har också särskilda institut tillkommit för att fylla denna klyfta i kreditgivningen. I sitt betänkande lämnar utredningen även en redogörelse för vissa utländska kreditinstitut.

När det gäller de utländska instituten tilldrar sig enligt utredningen förhållandena i Danmark och Norge särskilt intresse. I båda dessa länder finns särskilda hypoteksinstitut för långivning till företag. Med avseende på säkerheterna gäller därvid för de norska instituten liksom även för de danska bottenkreditinstituterna att inteckningssäkerhet inom vissa angivna lägen skall ställas, medan det danska institutet, Finansieringsinstitutet for Industri og Håndværk A/S kan lämna lånen efter en mera fri säkerhetsbedömning. Samtliga institut finansierar sin verksamhet huvudsakligen genom obligationslån, och verksamheten synes främst avse industri och hantverk.

Utgångspunkter för utredningens arbete

För att få en belysning av de kreditbehov som är aktuella för de mindre och medelstora företagen har utredningen haft överläggningar med företrädare för bl. a. affärsbanker, sparbanker och vissa kreditinstitut på jordbrukets område samt med innehavare av ett antal mindre företag och med representanter för de mindre företagens intresseorganisationer. Utredningen har även gjort vissa statistiska undersökningar för att få en bild av de mindre företagens utveckling under senare år och av deras faktiska finansieringsförhållanden.

Det material, som på sistnämnda sätt erhållits, tillåter enligt utredningen inte alltför vittgående slutsatser. Beträffande företagens faktiska utveckling anser utredningen dock att materialet tyder på att de mindre företagen under den senaste tioårsperioden uppvisat en expansion som i varje fall inte väsentligt avviker från utvecklingen hos de medelstora företagen i vad avser sysselsatt arbetskraft och i produktionen använd drivkraft. De mindre företagen har alltså på olika vägar kunnat lösa sina finansieringsproblem i den meningen att en utveckling av företagens verksamhet faktiskt kunnat äga rum i ungefär motsvarande omfattning som för de medelstora företagen.

När det gäller möjligheterna att ur det av utredningen frambragta materialet utläsa något om de mindre företagens finansiella förhållanden understryker utredningen, att det statistiska materialet inte är tillräckligt

för mera långtgående slutsatser. En viss belysning av de mindre företagens ställning i jämförelse med medelstora och större företag inom motsvarande bransch kan dock erhållas. Sålunda visar materialet bl. a., att de mindre företagen jämfört med de medelstora i högre utsträckning arbetar med lånat kapital. Av detta kapital faller dock för de smärre företagen en jämförelsevis mindre andel på kreditinstituten och en större andel på enskilda personer. För de minsta företagen torde upplåningen hos enskilda personer huvudsakligen gälla lån från företagets ägare, alltså medel som har karaktär av egen kapitalinsats. Även upplåningens inriktning på olika slag av kreditinstitut varierar mellan större och mindre företag. För båda företagsgrupperna dominerar visserligen affärsbankerna, men härutöver kommer för de mindre företagens del krediter från sparbanker och för de större företagen lån från försäkringsbolag.

Vid de överläggningar som utredningen haft med representanter för såväl kreditinstituten som företagarna har, anför utredningen vidare, från företagarkåll framhållits, att de mindre företagen skulle ha en relativt sämre ställning när det gällde att få krediter. Från kreditinstitutens sida har å andra sidan hävdats, att några sådana skillnader inte skulle föreligga, och man har som bevis härför bland annat hänvisat till de mindre företagens ökade andel i affärsbankernas utlåning. Från såväl kreditinstituten som företagen har — ehuru med olika slutsatser — särskilt understrukits den vikt som frågan om säkerheterna för krediterna spelar. Från företagarkåll har man därvid framfört önskemålet om en ökad kreditgivning genom mindre stränga krav på säkerheter än för närvarande och i samband därmed särskilt betonat vikten av ökade bundna långfristiga krediter till de mindre företagen.

Det undersökningsmaterial som stått till förfogande och de uppgifter som utredningen i övrigt erhållit ger enligt utredningen inget entydigt svar på frågan om de mindre företagens situation, när det gäller villkoren för deras upplåning. Det torde även vara svårt att i de enskilda fallen bedöma betydelsen av de olika faktorer som spelat in vid uppkomna kreditsvårigheter. Enligt utredningen har småföretagen otvivelaktigt i vissa avseenden en svagare ställning när det gäller kreditförsörjningen än större företag. Det föreligger sålunda en väsentlig och av företagets storlek betingad skillnad redan däri att obligationsmarknaden erbjuder de större företagen i motsats till de mindre en direkt tillgång till långfristig upplåning. Denna skillnad skulle — om inga kompenserande åtgärder vidtoges — dessutom tendera att öka i betydelse till följd av den nu förutsebara ökningen i efterfrågan på obligationer. De större företagen har vidare genom aktieemissioner till allmänheten en möjlighet som mindre företag saknar att öka det egna kapitalet.

Erfarenheterna från de år under 1950-talet, då kreditrestriktionerna var speciellt kännbara, har i många sammanhang åberopats till stöd för uppfattningen att de mindre företagen skulle inta en relativt mindre gynnad position. Dessa erfarenheter är svårtolkade, framhåller utredningen. Det

kan enligt utredningens uppfattning dock inte uteslutas, att de mindre företagen i högre grad än de större fått revidera sina utbyggnads- och moderniseringsplaner till följd av uppkomna finansieringssvårigheter. Utredningen anser det också möjligt, att de lösningar som i praktiken skett av de mindre företagens finansieringsproblem, inte genomgående varit de ur företagsekonomisk synpunkt mest ändamålsenliga.

Mot bakgrund av här anförda förhållanden har utredningen kommit till den slutsatsen att de institutionella betingelserna för de mindre företagens upplåning bör förbättras. Den brist i den nuvarande kreditorganisationen som därvid enligt utredningen i första hand bör täckas — och som även kan täckas på relativt kort sikt — gäller begränsningen i de mindre företagens tillgång till långfristig upplåning, särskilt i bunden form. I synnerhet är det här fråga om behovet av krediter mot annan säkerhet än botteninteckning. Det mest ändamålsenliga sättet att tillgodose detta behov är enligt utredningens mening att tillskapa ett nytt kreditinstitut för sekundärkrediter, speciellt avsett för mindre och medelstora företag.

Innan utredningen går närmare in på frågan om utformningen av ett sådant institut, framhåller utredningen vissa allmänna synpunkter rörande kreditgivning till företagen. Självfallet kan i lägen med utpräglad högkonjunktur och stark efterfrågan på krediter inte alla önskemål om lån tillgodoses, menar utredningen. Inte heller i ett balanserat konjunkturläge kan vid rådande ränteläge och tillgång på kredit alla kreditönskemål realiseras. Varje kreditgivning måste för att fylla affärsmässiga krav bygga på en prövning av lånesökandens kreditvärdighet. Härvid måste hänsyn tas till vissa oavvisliga krav, såsom att företaget arbetar med en rimlig andel eget kapital och att företaget har en ordnad bokföring, som gör det möjligt för kreditgivaren att bedöma rörelsen och följa dess utveckling. Att låneframställningar i vissa fall avvisas av kreditinstitutet kan bero på att en sådan kreditprövning inte utfallit gynnsamt för lånesökanden och får därför enligt utredningen inte i och för sig tas till intäkt för att kreditväsendet inte skulle fungera tillfredsställande. Även om en viss kreditransonering sålunda alltid måste förutsättas äga rum, är det å andra sidan angeläget, menar utredningen, att kreditväsendet är så utformat, att legitima kreditbehov inte behöver avvisas till följd av rent institutionella hinder.

I detta sammanhang framhåller utredningen också behovet av att de mindre företagen blir tillräckligt informerade om de kreditmöjligheter som står till buds. Inte minst viktigt är detta för att underlätta för företagen att erhålla krediterna i de former som ur det enskilda företagets synpunkt är mest ändamålsenliga. Enligt utredningen skulle det vara värdefullt, om en lättillgänglig och vederhäftig upplysningsbroschyr kunde utarbetas rörande de olika kreditformerna för mindre företag. En sådan upplysningsverksamhet anses lämpligen kunna bedrivas i samarbete mellan affärsbankerna, sparbankerna, kommerskollegium, företagareföreningarna, AB Industrikredit och det nya kreditinstitutet.

Kretsen av låntagare

Utredningen kommer härefter in på frågan om det nya kreditinstitutets utlåning och berör först kretsen av låntagare. Institutets verksamhet skall framhåller utredningen, avse mindre och medelstora företag. För flera av de institut, som nu verkar för sådan kreditgivning, har en klar avgränsning skett av de grupper av företag som kan komma i fråga för långivning från berörda institut. Företagareföreningarnas långivning skall sålunda i huvudsak avse hemslöjd, hantverk och småindustri. Detsamma gäller för industrigarantilånen. Landshypoteksföreningarnas och jordbrukskasserörelsens verksamhet är praktiskt taget helt begränsad till jordbruksnäringen. För AB Industrikredit är bestämningen av låntagarkretsen däremot mera allmänt hållen, nämligen till »mindre och medelstora näringsföretag». Någon avgränsning i detta avseende gäller heller inte för affärsbankernas och sparbankernas utlåning.

Utredningens utgångspunkt har varit, att det nya kreditinstitutet skall kunna arbeta inom ett så vidsträckt område som möjligt. Formella branschgränser rörande de företag som skall kunna komma i fråga för långivningen bör därför enligt utredningen undvikas. Förhållandena kan här skifta från tid till annan, och det bör vara angeläget, att institutet får en sådan organisation att det snabbt kan anpassa sig till näringslivets skiftande behov av krediter. En gränsdragning blir i praktiken dessutom alltid svår att strikt tillämpa. Utredningen har därför kommit till den uppfattningen, att institutets verksamhetsområde bör anges på samma sätt som gäller för AB Industrikredit, d. v. s. avse krediter till mindre och medelstora näringsföretag. Det bör sedan få ankomma på institutets styrelse att i den praktiska tillämpningen bedöma i vilka fall institutet skall kunna lämna krediter. Inte heller anser utredningen någon närmare precisering av begreppet mindre och medelstora näringsföretag vara erforderlig eller önskvärd. Ofta har antalet anställda fått utgöra mått på ett företags storlek. Det är emellertid tydligt, att antalet anställda inte utgör någon tillförlitlig mätare på ett företags storlek. Ett företag med ett fåtal anställda kan i en bransch på grund av hög mekanisering vara att hänföra till storföretag. Det bör därför, menar utredningen, även i detta hänseende få ankomma på institutet att vid sin praktiska verksamhet efter eget bedömande taga ställning till när institutet skall medverka vid kreditgivningen.

Med den bestämning av institutets verksamhetsområde som nu gjorts räknar utredningen med att tyngdpunkten i verksamheten kommer att ligga på utlåning till mindre och medelstora industriföretag, men även företag inom handel och hantverk anses i betydande grad böra kunna repliera på institutet. Andra områden kan också komma i fråga, t. ex. företag inom jordbrukets binärningar och inom transportväsendet. Avgörande för verksamhetens inriktning bör därför enligt utredningen närmast bli vilka möjligheter som kan komma att eljest stå till förfogande för långa krediter.

När det gäller krediter till jordbruksnäringen erinrar utredningen om att frågan om sekundärkrediter aktualiserats i annan ordning. I skrivelse den

20 oktober 1961 har sålunda Sveriges allmänna hypoteksbank hos Kungl. Maj:t föreslagit, att en särskild utredning skall göras rörande bunden sekundärkredit till jordbrukare. Denna skrivelse har av Kungl. Maj:t den 2 november 1961 överlämnats till 1960 års jordbruksutredning.

Säkerheter för lånen

En av de väsentligaste frågorna, när det gäller utformningen av det nya institutets verksamhet, är enligt utredningen vilka krav på säkerheter som skall ställas. Denna fråga anses särskilt betydelsefull, då det gäller ett institut för långfristig, bunden kreditgivning. Säkerheterna har betydelse även för institutets möjligheter att företa egen upplåning, och utredningen berör först den sistnämnda aspekten.

Utredningen erinrar om att för alla nu verkande kreditinstitut, som har karaktären av hypoteksinstitut och som har möjligheter att erhålla medel för sin långivning genom att utge obligationslån, särskilda regler uppställts, vars syfte är att skydda köparna av institutets obligationer eller deras långivare i övrigt. Detta syfte tillgodoses i första hand genom kravet på säkerheter för de av instituten utlämnade lånen. Samma ändamål tjänar även de bestämmelser om maximering av institutens egen upplåning som regelmässigt förekommer i de för hypoteksinstituten gällande förordningarna eller bolagsordningarna. Upplåningsmaximeringen har som regel satts i relation till de olika institutens eget kapital eller de fonder som eljest föreskrivits som säkerhet för institutens förbindelser. För Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska skeppshypotekskassan och Svensk fartygskredit AB är upplåningen maximerad till tio gånger institutens grundfond resp. aktiekapital. Samma relation gäller även mellan grundfonden och upplåningen för de på bostadslånggivningens område verkande Konungariket Sveriges stads-hypotekskassa och Svenska bostadskreditkassan. För AB Industrikredit är upplåningen för närvarande maximerad till åtta gånger summan av bolagets eget kapital och garantifond. I fråga om säkerhetskravet gäller för AB Industrikredit att säkerheten skall utgöras av fastighetsinteckning inom 50 procent av fastighetsvärdet eller av borgen av stat, kommun eller bank. Bolagets möjlighet att lämna lån mot annan säkerhet är begränsad att högst uppgå till summan av det egna kapitalet och garantifonden. Svenska skeppshypotekskassan kräver inteckning inom 50 procent av fartygsvärdet. Samma gäller som regel för lån från Svensk fartygskredit AB. För Sveriges allmänna hypoteksbank liksom även för de hypoteksinstitut som verkar inom fastighetskreditgivningen gäller ävenledes krav på inteckningssäkerhet.

När det gäller kravet på säkerheter för lån från det nya institutet, erinrar utredningen om att direktiven förutsätter att institutet skall driva sin verksamhet affärsmässigt men också att kravet på säkerheter inte skall behöva ställas så högt som nu gäller för AB Industrikredit. Att utesluta kravet på säkerhet och ge utlåningen karaktären av förtroendekrediter är enligt utredningen inte möjligt, bl. a. med hänsyn till att det här är fråga om ett speciellt risktagande på grund av lånens långfristighet och till att krediter

av sådan art skulle kräva en alltför omfattande, lokalt uppbyggd organisation för att tillräcklig bevakning av de utestående lånen skulle kunna erhållas. Det nya institutet är närmast avsett för långivning mot annan säkerhet än botteninteckning. Säkerheten bör enligt utredningen vara betryggande, men några detaljerade regler angående säkerhetens art anses inte böra uppställas. Det föreslås i stället få ankomma på institutet självt att i de enskilda fallen bedöma, vilka säkerheter som skall krävas. Därvid får, menar utredningen, självfallet inte endast beaktas värdet av den ställda säkerheten utan alla faktorer, som är av betydelse för att bedöma lånesökandens möjligheter att fullgöra sina förpliktelser gentemot institutet, t. ex. företagarens personliga egenskaper, företagets räntabilitet samt dess finansiella ställning och uppbyggnad, framtidsutsikterna inom den berörda näringsgrenen etc. Även om institutet är tänkt för långivning mot andra säkerheter än botteninteckningar bör givetvis även sådana kunna komma i fråga.

Mot bakgrunden av det sagda har utredningen kommit till den uppfattningen att säkerhetskravet bör formuleras på samma sätt som nu gäller för affärsbankernas långivning. Säkerheterna skall sålunda av bolaget prövas betryggande och vara ställda antingen i fast eller lös egendom eller också i fordringsrätt jämväl mot annan än den, åt vilken krediten beviljas. Självfallet måste låneprövningen bli särskilt ingående, då det här gäller ett speciellt risktagande genom bindningen av lånen för lång tid. Till frågan om maximeringen av institutets egen upplåning återkommer utredningen vid sin diskussion av det nya institutets organisation.

Utredningen förutsätter således, att det företag, som skall erhålla lån från institutet, normalt skall kunna ställa bankmässig säkerhet. Erfarenheterna från vårt eget land liksom även från flera andra länder visar emellertid enligt utredningen att det för de minsta företagen ofta föreligger betydande svårigheter att prestera erforderliga säkerheter. Inte minst gäller detta i fråga om nystartade företag och företag som snabbt expanderar. Ur allmänna näringspolitiska synpunkter är det enligt utredningen ett önskemål att stödja sådana företag. Detta sker också i betydande utsträckning, bl. a. genom företagareföreningarnas låneverksamhet och den statliga kreditgarantivningen. Ytterligare åtgärder kan emellertid behövas, menar utredningen, för att effektivisera företagareföreningarnas verksamhet. Utöver statliga åtgärder på området måste det emellertid även få förutsättas, att de berörda företagen och deras organisationer på eget initiativ söker lösa dessa problem, t. ex. genom olika former av kollektiva säkerheter.

Genom den utvidgning av möjligheterna till långa krediter som tillskapas genom det nya institutet torde betydelsen av AB Industrikredits möjlighet att lämna lån mot »annan säkerhet» komma att minska. Det synes utredningen naturligt att sådan kredit som inte faller inom ramen för bottenbelåning i stället övertages av det nya institutet. Enlig utredningens mening bör AB Industrikredit därför helt inrikta sin utlåning på bottenkrediter, förutom de krediter som lämnas mot borgen av stat, kommun eller bank. Genom den reducering av riskerna med bolagets långivning som erhålles,

om den »fria sektorn» slopas, skulle bolaget i stället kunna sträcka sin botenbelåning högre. Utredningen föreslår därför, att den nuvarande övre gränsen för AB Industrikredits lån utsträcker från 50 till 60 procent av en fastighets uppskattade värde.

Övriga lånevillkor

Genom de krav på säkerheter, som ställes för lånen från det nya institutet, kommer som regel de individuella lånens belopp att bli bestämda. Någon ytterligare föreskrift om lånestorleken anser utredningen inte ändamålsenlig. Det anses böra få ankomma på institutet att i den praktiska tillämpningen bedöma hur stora lån som bör lämnas i de enskilda fallen. Någon sådan bestämmelse gäller inte heller för AB Industrikredit.

I detta sammanhang berör utredningen innehållet i § 3 i det mellan staten och affärsbankerna träffade avtalet rörande verksamheten i AB Industrikredit. Enligt nämnda paragraf skall bolaget som regel inte lämna sådan kredit som affärsbankerna äger lämna enligt för dem för närvarande gällande bestämmelser. Föreskriften syftar på affärsbankernas möjlighet att lämna långtidsbundna lån intill ett belopp av 150 000 kr. i varje särskilt fall. Detta innebär — vid en strikt tillämpning — att AB Industrikredit som regel inte skulle lämna lån på mindre belopp än 150 000 kr. Denna föreskrift har emellertid inte haft någon betydelse för bolaget i den praktiska tillämpningen. Något formellt hinder för AB Industrikredit att lämna lån på mindre belopp utgör bestämmelsen inte. Utredningen erinrar också om att bankernas möjligheter att lämna långtidsbundna lån är begränsade till lån med högst tio års löptid. För lån med längre löptid är föreskriften i avtalet således redan av detta skäl inte tillämplig. Med hänsyn till dessa omständigheter samt då innebörden av bestämmelsen torde kunna misstolkas, finns det enligt utredningen knappast skäl att bibehålla den ifrågavarande föreskriften. Utredningen föreslår därför, att överenskommelse träffas om att § 3 i nu gällande avtal skall utgå.

När det gäller frågan om de enskilda lånen från det nya kreditinstitutet understryker utredningen att ett företags rörelse självfallet bör uppfattas som en enhet. Avgörande för om lån skall beviljas eller inte bör därför enligt utredningen inte vara det omedelbara ändamålet med den sökta krediten utan företagets hela finansiella uppbyggnad. Den omständigheten att det omedelbara motivet för företaget att söka lån är att en fastighet för rörelsen skall uppföras eller att en annan anläggningstillgång skall anskaffas, bör därför inte föranleda annan bedömning av låneansökningen än om denna exempelvis skulle vara föranledd av ett ökat behov av rörelsemedel. Avgörande blir i båda fallen de säkerheter som kan ställas och bedömningen av företagets ekonomiska framtidsutsikter. I den mån ett företags eget kapital är bundet i anläggningstillgångar, medan likvida rörelsemedel saknas, bör lån naturligen kunna medges mot säkerhet i anläggningstillgångarna, varigenom rörelsemedel frigöres. Någon föreskrift om lånens ändamål bör sålunda enligt utredningen inte uppställas.

Beträffande amorteringstiden för lånen från det nya institutet erinrar utredningen om att lån från AB Industrikredit får lämnas på högst 20 år. För hantverks- och industrilån liksom även för industrigarantilån får amorteringstiden uppgå till högst 10 år, men den kan, om särskilda skäl föreligger, få utsträckas till 20 år. Affärsbankernas långa lån är däremot maximerade till högst 10 års löptid.

Lånen från det nya institutet kommer i allmänhet att lämnas mot svagare säkerheter än vad som gäller för lån från AB Industrikredit. I och för sig skulle därför den maximala löptiden för lånen möjligen behöva sättas kortare än för AB Industrikredit. De hittillsvarande erfarenheterna från AB Industrikredits låneverksamhet visar emellertid, anser utredningen, att bolaget iakttagit stor försiktighet, när det gällt bindningstiden för lånen. Dessa har sålunda regelmässigt utlämnats på högst 10 år, även om amorteringsplanen förutsatt en återbetalning på 20 år. Enligt utredningens mening finns det ingen anledning befara att inte samma försiktiga praxis skulle komma att tillämpas även vid det nya institutets utlåning. Med hänsyn härtill och då det nya institutet skall lämna lån till i huvudsak samma kategorier av lånesökande som AB Industrikredit, har det synts utredningen praktiskt, att låta samma regel för den maximala löptiden för lånen gälla för båda instituten, d. v. s. 20 år. I praktiken torde lån av denna långfristighet visserligen bli sällsynta, men några formella hinder för en lånetid av angiven omfattning bör enligt utredningen dock inte införas.

Beträffande räntan på institutets lån erinrar utredningen om att dess direktiv utgår från att marknadsränta skall tillämpas.

Institutets organisation

Utredningen behandlar här efter frågan om det nya kreditinstitutets organisation och finansiering. Inledningsvis erinras om att utredningen utgått från att det nya institutet främst skall ägna sig åt sekundärlångivning och därvid komplettera bland annat den långivning som nu sker genom AB Industrikredit. Även utformningen av kravet på säkerheter för lån från det nya institutet har skett med hänsynstagande till vad som gäller för AB Industrikredit. Det synes utredningen naturligt, att mot denna bakgrund även organisationen för det nya institutet utformas i anslutning till nämnda bolag.

I AB Industrikredit samverkar staten och affärsbankerna. Detta kommer till uttryck i att staten och affärsbankerna vardera innehar hälften av aktierna. Landets samtliga 16 affärsbanker, inkl. Sparbankernas bank AB och Jordbrukets bank, ingår som delägare med varierande aktieposter. Mot bakgrunden av sin uppfattning om lämpligheten att anknyta det nya institutet till AB Industrikredit har utredningen under hand förhört sig hos Svenska bankföreningen, huruvida intresse föreläge från bankernas sida att även medverka i ett nytt kreditinstitut för i huvudsak sekundärkrediter till mindre och medelstora företag och med en uppbyggnad efter i huvudsak samma mönster som AB Industrikredit. Från affärsbankernas sida har man

därvid förklarat sig beredd att medverka vid bildandet av ett sådant kreditinstitut som komplement till AB Industrikredit.

En anknytning till AB Industrikredit medför enligt utredningen påtagliga organisatoriska fördelar. AB Industrikredit är ett centralt kreditinstitut utan egen lokalorganisation. Initiativen till låneengagemangen kommer antingen direkt från lånesökanden eller genom förmedling av bank, annat kreditinstitut eller företagareförening. Låneutredningen sker dock helt genom AB Industrikredits egen försorg, och ansvaret för kreditgivningen ligger helt hos bolaget. Då det här gäller en långfristig kreditgivning, får prövningen av den tilltänkta krediten göras särskilt ingående, framhåller utredningen. Det måste därvid enligt utredningen vara en fördel, om prövningen av sekundärkreditfrågan kan ske samtidigt. Den undersökning som göres för att bedöma frågan om bottenkrediten kan därvid även ligga till grund för ställningstagandet, huruvida sekundärkredit skall beviljas. Genom en dylik samförvaltning torde det, enligt utredningen, bli möjligt att väsentligt begränsa förvaltningskostnaderna för det nya institutet, varigenom förutsättningar skapas för lägre räntekostnader för den enskilde låntagaren. Utredningen framhåller i detta sammanhang även vikten av en nära kontakt mellan institutet och den av lånesökanden anlitate banken eller vederbörande företagareförening. Genom en sådan kontakt skapas ökade möjligheter att ge en rationell uppbyggnad åt det enskilda företags krediter med AB Industrikredit som bottenlånggivare, det nya institutet för den mera långfristiga krediten därefter och banken, sparbanken, jordbrukskassan, företagareföreningen eller eventuellt annat kreditinstitut som långgivare för de högst liggande krediterna.

Utredningen har övervägt, huruvida den nu angivna funktionella uppdelningen i stället för genom ett nytt institut skulle kunna nås enbart genom en omorganisation av AB Industrikredit. Med hänsyn till de konsekvenser en sådan ändring skulle kunna få för räntan på bolagets egen upplåning har utredningen dock ansett att ett alternativ med två institut är att föredraga. Utredningen förordar därför, att ett fristående institut inrättas.

Med utgångspunkt från nu gjorda överväganden föreslår utredningen, att det nya kreditinstitutet utformas som ett aktiebolag i huvudsaklig överensstämmelse med AB Industrikredit, och att i detta nya bolag staten och affärsbankerna, inkl. Sparbankernas bank AB och Jordbrukets bank, bidrager med hälften av aktiekapitalet vardera liksom att de även påtar sig i lika delar övriga finansiella förpliktelser gentemot institutet. Överenskomst om samverkan mellan staten och affärsbankerna i det nya institutet anser utredningen böra träffas genom avtal av i huvudsak samma innehåll som nu gällande avtal beträffande AB Industrikredit.

Bolagsordningen

Utredningen har framlagt förslag till bolagsordning för det nya institutet och därvid utformat detta i huvudsaklig överensstämmelse med den nuvarande bolagsordningen för AB Industrikredit.

Det nya institutet föreslås av utredningen skola benämnas AB Företagskredit. Formuleringen av bolagets ändamål anses böra vara densamma som för AB Industrikredit. Utredningen har övervägt, huruvida beskrivningen av det nya institutets ändamål skulle göras sådan att redan här en viss gränsdragning erhöles gentemot AB Industrikredit. Då båda instituten skall betjäna samma lånesökande, torde det emellertid enligt utredningen vara mest ändamålsenligt med samma formulering. Avgränsningen får sedan framgå av de olika kraven på säkerheter för de två institutens utlåning.

Utredningen förutsätter, att som säkerhet för bolagets verksamhet utöver aktiekapitalet även skall finnas en garantifond i likhet med vad som gäller för AB Industrikredit. Aktiekapitalet i AB Industrikredit skall enligt bolagsordningen utgöra lägst 8 och högst 24 milj. kr. Utredningen anser det ändamålsenligt, att det nya kreditinstitutets aktiekapital bestämmes i proportion härtill. Förslagsvis anses detsamma kunna fastställas till lägst 4 och högst 12 milj. kr. Då aktiekapitalet i AB Industrikredit enligt det mellan staten och bankerna gällande avtalet för närvarande inte avses ökas utöver nuvarande 8 milj. kr., bör det nya institutets aktiekapital tills vidare bestämmas till 4 milj. kr. Av detta belopp skulle alltså staten och bankerna bidra med hälften vardera. Liksom i AB Industrikredit anses aktierna böra fördelas på två serier, nämligen en A-serie för staten och en B-serie för bankerna. Varje aktie föreslås liksom i AB Industrikredit böra lyda på 1 000 kr.

Garantifonden hos AB Industrikredit utgör 24 milj. kr., varav hälften tillskjutits av staten och hälften av affärsbankerna. Vid ett aktiekapital i det nya institutet av lägst 4 milj. kr., d. v. s. hälften mot i AB Industrikredit, bör enligt utredningens förslag garantifonden hos det nya institutet även utgöra hälften av motsvarande fond hos AB Industrikredit, alltså 12 milj. kr. Av detta belopp skulle således 6 milj. kr. ställas till förfogande av staten i form av en av fullmäktige i riksgäldskontoret utfärdad garantiförbindelse och 6 milj. kr. av bankerna i form av vid anfordran förfallande reverser.

De föreslagna bestämmelserna om bolagets styrelse, bolagsstämma, revision samt överlåtelse av aktier överensstämmer helt med motsvarande bestämmelser för AB Industrikredit. Utredningen utgår från att samma personer som ingår i styrelsen för AB Industrikredit även kommer att utgöra styrelse för det nya institutet. Båda bolagen bör enligt utredningen även ha samma verkställande direktör samt gemensam personal i övrigt.

Liksom i AB Industrikredit förutsättes, att till bolaget utgivna lånereverser med tillhörande säkerheter skall pantsättas till säkerhet för bolagets egen upplåning. Dessa lånereverser jämte säkerhetshandlingar skall därvid handhas av ett av bank- och fondinspektionen förordnat ombud. Beträffande detta ombuds verksamhet föreslår utredningen, efter att i frågan ha haft samråd med bank- och fondinspektionen, att i bolagsordningen för AB Industrikredit införes ett tillägg, innebärande att av bolaget utgiven revers, för vilken pant ställts, skall förses med bevis därom av det förord-

nade ombudet. Motsvarande bestämmelse föreslås även i bolagsordningen för det nya institutet.

Bolagets upplåning

Upplåningsrätten för AB Industrikredit är för närvarande maximerad till åtta gånger summan av bolagets eget kapital och garantifond. Om bolagets nuvarande egna kapital samt garantifonden tages som bas för upplåningen, ger detta som utgångspunkt för beräkningen ett belopp av 38 milj. kr. Upplåningen skulle sålunda kunna uppgå till sammanlagt ($8 \times 38 =$) 304 milj. kr. Tillsammans med det egna kapital, som även står till förfogande för utlåning, skulle detta ge en utlåningsmöjlighet av ca 320 milj. kr. Om bolaget utger förlagsbevis, för vilka betalning inte kan krävas förrän tidigast efter 2 år, skall dessa förlagsbevis upp till ett belopp motsvarande hälften av bolagets aktiekapital kunna jämföras med eget kapital.

Genom slopandet av AB Industrikredits möjlighet att lämna lån mot »annan säkerhet» har utredningen ansett sig kunna förorda en höjning av institutets långivning från högst 50 till högst 60 procent av värdet hos den för lånet in-tecknade fastigheten. Genom ändringen av säkerhetskravet bör enligt utredningens mening även en viss ökning av upplåningsmaximeringen vara möjlig. Utredningen föreslår därför, att bolagets rätt till egen upplåning utsträcker från nuvarande åtta gånger summan av det egna kapitalet och garantifonden till tio gånger samma belopp. Detta skulle med den förut använda upplåningsbasen ge en vidgning av lånemöjligheterna med 76 milj. kr. till 380 milj. kr. och därmed en utlåningskapacitet av närmare 400 milj. kr.

Det nya kreditinstitutets upplåningsmöjligheter anses böra fastställas efter samma princip som gäller för AB Industrikredit, alltså i relation till det egna kapitalet och garantifonden. Med hänsyn till det lägre säkerhetskrav, som gäller för det nya institutets utlåning, bör emellertid relations-talet enligt utredningen böra vara mindre än för AB Industrikredit. Utredningen har för sin del stannat för att föreslå, att upplåningen maximeras till sex gånger summan av bolagets eget kapital och garantifond. Detta skulle alltså i utgångsläget ge en upplåningsmöjlighet av ($6 \times 16 =$) 96 milj. kr. och därmed en utlåningskapacitet, inkl. eget kapital, av 100 milj. kr. Nämda belopp motsvarar ungefär en fjärdedel av AB Industrikredits utlåningskapacitet enligt de av utredningen föreslagna bestämmelserna. Denna relation mellan de båda bolagens kapacitet anser utredningen rimlig med hänsyn till att huvudparten av de lånebehov som avses skola täckas av båda instituten kommer att ligga hos AB Industrikredit. Det bör enligt utredningen vid en bedömning av det nya institutets kapacitet även beaktas, att dess utlåning med hänsyn till sin karaktär av i huvudsak sekundärkrediter kan beräknas få en genomsnittligt sett kortare löptid än lånen från AB Industrikredit, varför det för utlåningen tillgängliga kapitalet alltså kommer att snabbare omsättas i nya lån.

Utredningen har utgått från att det nya institutet i samma utsträckning

som nu gäller för AB Industrikredit skall ha möjlighet att jämställa utgivna förlagsbevis med eget kapital.

Finansieringen av såväl AB Industrikredits som det nya institutets verksamhet kan beräknas ske genom obligationsupplåning samt reverslån hos större kapitalplacerare. Under det sista året har AB Industrikredits hela upplåning skett av allmänna pensionsfondens medel. Utredningen förutsätter — inte minst mot bakgrunden av allmänna pensionsfondens tillväxt — att institutens upplåning väsentligen kommer att ske från denna.

Det nya institutets lokala anknytning

Utredningens ställningstaganden innebär, att institutets lokala anknytning till de enskilda låntagarna normalt torde komma att ske genom affärsbank, sparbank eller jordbrukskassa. Låntagarna kan i allmänhet förutsättas redan vara kunder hos någon eller några av dessa institutioner. De nämnda institutionerna förutsättes också bli direkt eller indirekt delägare i institutet. Det bör emellertid enligt utredningen understrykas, att låneansökningar självfallet kommer att ställas till och avgöras av institutets styrelse (eller direktion). Lika självfallet föreligger inget hinder, att låneansökningar förmedlas via företagareföreningar. Dessa bör, menar utredningen, även lika väl som de lokala bankkontoren biträda institutet vid utredningen av de enskilda låneärendena, när så befinnes lämpligt. Ur synpunkten av institutets lokala kontakter föreligger således ingen praktisk skillnad mellan bankerna och företagareföreningarna. Detta ter sig för utredningen naturligt också med hänsyn till det nära samarbete som på flera håll redan etablerats mellan dessa institutioner, när det gäller att finna rationella och hållbara lösningar av enskilda företags finansieringsproblem.

Effektivisering av företagareföreningarnas verksamhet

I detta sammanhang redovisar utredningen också sin syn på företagareföreningarnas ställning och uppgifter, när det gäller de mindre företagens kreditförsörjning. Det tillskott av långfristiga krediter, som möjliggöres av det av utredningen föreslagna institutet, torde enligt utredningen inte komma att mera väsentligt minska behovet av företagareföreningarnas låneverksamhet. Det ligger nämligen i ett hypoteksinstitutets natur — bl. a. på grund av svårigheten av en nära och fortlöpande kontakt med det låntagande företaget — att bestämda krav på säkerheter måste iakttagas. Utlåningen från det nya institutet kommer därför inte att kunna ersätta företagareföreningarnas mera riskbetonade låneverksamhet.

Trots att bankmässiga säkerheter som regel saknas vid företagareföreningarnas utlåning, har förlusterna på denna låneverksamhet hittills varit relativt ringa, framhåller utredningen. En fortsatt utbyggnad av verksamheten framstår med hänsyn till hittills vunna erfarenheter som befogad och önskvärd. En förutsättning härför är dock, att företagareföreningarnas administrativa resurser ökas inte oväsentligt. Vid sidan av väl etablerade föreningar med långvarig erfarenhet arbetar föreningar som ännu befinner

sig i uppbyggnadsskedet. En förstärkning av föreningarnas resurser synes enligt utredningen kunna ske inte endast i form av en personell utbyggnad utan även genom vidgat samarbete med andra institutioner.

Utöver förbättrade administrativa resurser pekar utredningen även på en annan och enligt utredningens mening väsentlig förutsättning för att en mer betydande utökning av föreningarnas låneverksamhet skall kunna ske. Utredningen syftar här på önskvärdheten av att föreningarna vid sidan av de av staten till förfogande ställda medlen även har tillgång till eget kapital. Det faller utanför ramen för utredningens uppdrag att närmare diskutera de metoder som kan visa sig effektiva för att skapa ett sådant eget kapital. Det synes utredningen dessutom naturligt, att det i första hand får ankomma på föreningarna själva att här pröva olika medel att — eventuellt i samarbete med redan existerande branschammanslutningar — finna formerna härför. De betänkligheter som naturligt måste inställa sig mot att låta ett enskilt organ utan eget risktagande i växande omfattning förvalta statliga lånemedel, skulle starkt minska i betydelse redan vid ganska begränsade insatser av eget kapital.

Med ett inslag av eget risktagande är det vidare naturligt, att företagareföreningarnas utlåningsverksamhet ännu mera än hittills bestämmas av företagsekonomiska överväganden. Lokaliserings- och sysselsättningspolitiska motiv för det statliga kreditstödet åt mindre och medelstora företag bör enligt utredningen främst vara förbehållna industrigarantilånen, vilka handlägges av kommerskollegium efter samråd med arbetsmarknadsmyndigheterna.

I samband med övervägandena om förhållandet mellan företagareföreningarna och det nya kreditinstitutet har utredningen även varit inne på tanken att företagareförening skulle få bevilja statsgaranti som säkerhet för lån från institutet. Enligt nu gällande regler äger företagareföreningarna inte rätt att bevilja kreditgarantier. Denna fråga prövades av statsmakterna så sent som år 1960, och därvid avvisades förslagen att ge företagareföreningarna en sådan rätt. Motivet för detta ställningstagande var bl. a. av principiell natur, nämligen att helt enskilda organ inte borde äga ådraga statsverket ekonomiska förpliktelser. I anslutning härtill framhåller utredningen för sin del, att förutsättningen för en mera väsentligt utvidgad utlånings- eller garantiverksamhet bör vara ett visst eget risktagande från föreningarnas sida. Om ett sådant kan komma till stånd, skulle företagareföreningarnas roll som supplerande institut på den svenska kreditmarknaden kunna växa väsentligt. Utredningen har inga konkreta förslag i detta avseende men har velat beröra frågans principiella aspekter och därmed peka på de utvecklingsmöjligheter som enligt utredningen otvivelaktigt på något längre sikt erbjuder sig.

Remissyttranden

Behovet av ytterligare åtgärder för att förbättra de mindre och medelstora företagens möjligheter att erhålla långfristiga krediter har praktiskt taget enhälligt vitsordats av de hörda remissinstanserna. Dessa har också som sin allmänna inställning i regel godtagit den av utredningen förordade lösningen med ett nytt kreditinstitut. I vissa yttranden framföres dock en viss tveksamhet i fråga om behovet av ytterligare ett kreditinstitut, och i några fall har förslaget härom direkt avstyrkts eller ansetts att institutets verksamhet skulle ges en annan inriktning.

Bland de remissinstanser som i allt väsentligt biträtt förslaget om ett nytt kreditinstitut är *arbetsmarknadsstyrelsen, bank- och fondinspektionen, kommerskollegium, patent- och registreringsverket*, som granskat förslaget ur aktiebolagsrättsliga synpunkter, *fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret*, flertalet hörda *länsstyrelser, handelskamrar och företagareföreningar, styrelserna för allmänna pensionsfonden, AB Industrikredit, Företagareföreningarnas förbund, LO och Kooperativa förbundet*. Av de mera allmänna synpunkter, som därvid framförts, må följande återges.

Bank- och fondinspektionen erinrar om att ämbetsverket i ett tidigare sammanhang ställt sig tveksamt till inrättandet av ett institut liknande det nu avsedda, men att verket å andra sidan inte velat bestrida att det funnes ett klientel, för vilket det skulle vara till fördel att kunna lita till ett centralt hypoteksinstitut. Inspektionen fortsätter.

Utvecklingen under de senaste åren på kreditmarknaden torde ha väsentligt ökat de mindre och medelstora företagens intresse för och behov av närmare kontakt med den långfristiga obligationsmarknaden, där de snabbt växande allmänna pensionsfonderna redan intaga en dominerande ställning. Dessa fonders betydelse för finansieringen av företag inom denna sektor åskådliggöres bl. a. av det förhållandet, att AB Industrikredit under åren 1960 och 1961 täckte hela sitt lånebehov hos dem.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter och då det tillämnade institutets kreditgivning skulle utgöra en komplettering av AB Industrikredits primärlånerörelse och förvaltningskostnaderna genom nära samarbete med detta företag beräknas kunna hållas låga, kan inspektionen tillstyrka att institutet kommer till stånd.

Kommerskollegium bemöter i sitt utlåtande bl. a. en del erinringar, som framförts av vissa företagareföreningar, och anför.

Övervägande antalet av de organisationer, som yttrat sig till kollegium, ha anslutit sig till utredningens förslag, att ett kreditinstitut för sekundärkrediter, speciellt avsett för mindre och medelstora företag, bör inrättas. Åtskilliga av företagareföreningarna ha emellertid uttalat farhågor för att ett sådant institut skulle få ett obetydligt värde för dessa företag. Därvid har särskilt framhållits, att kravet på betryggande säkerhet såsom villkor för erhållande av lån i alltför ringa utsträckning torde kunna uppfyllas av de mindre företagen, samt att utlåningsräntan syntes bli för hög. Vi-

dare har sagts, att enligt all erfarenhet en central handläggning av låneärenden av detta slag medförde att lånemöjligheterna icke kunde utnyttjas i avsedd omfattning och på åsyftat sätt, och att långivningen i stället borde överflyttas på något lokalt organ och då lämpligen till företagareföreningarna; härigenom skulle det nya kreditinstitutet få verklig betydelse.

Kollegium vill icke bestrida att synpunkter av detta slag kunna vara i och för sig befogade, men såvitt kollegium kan bedöma avse de förhållanden som ligga utanför vad utredningen enligt direktiven haft att pröva; synpunkterna hänföra sig till frågor som böra undersökas och lösas i annat, större sammanhang. Enligt kollegii mening föreligger allt skäl att godtaga det av utredningen framlagda förslaget. Kollegium är övertygat om att ett genomförande av förslaget kommer att gagna de mindre och medelstora företagen; erfarenheten får visa i vilken utsträckning så kommer att bli fallet.

Utredningens förslag har enligt kollegii åsikt den påtagliga fördelen, att det nya institutet, inom en allmän ram för verksamhetens bedrivande, avses få full handlingsfrihet. Detta möjliggör en smidig anpassning till omständigheterna i det särskilda fallet. Kollegium håller därför för visst att institutet kommer att få större värde för den mindre företagsamheten än från en del kritiskt håll förutsatts.

Fullmäktige i riksbanken anser likaledes att ett särskilt institut bör inrättas och anföra.

Fullmäktige har tidigare vid flera tillfällen framhållit önskvärdheten av att kapitalmarknadens resurser göres tillgängliga för nya låntagargrupper. Inrättandet av ett nytt institut för sekundärkrediter till mindre och medelstora näringsföretag enligt förevarande förslag kan bli ett bidrag till sådan utveckling och utgöra en värdefull komplettering av existerande anordningar för att underlätta de mindre företagens kapitalförsörjning. Fullmäktige har icke något att erinra mot de angivna riktlinjerna för verksamheten hos det nya kreditinstitutet, förslaget till bolagsordning för detta och de föreslagna förändringarna i bolagsordningen för AB Industrikredit.

Samma inställning intar *fullmäktige i riksgäldskontoret* som bl. a. framhåller följande.

Utredningen har sökt på olika sätt få fram material till belysande av småföretagens kreditproblem. Även om resultatet av de av utredningen verkställda undersökningarna icke torde medge några slutsatser angående hithörande spörsmål, synes det fullmäktige på mera allmänna grunder likväl vara önskvärt, att de s. k. småföretagen inom hantverk, handel och industri, vilka för närvarande har svårigheter att nå ut på obligationsmarknaden, beredes ökade möjligheter att för sina legitima långfristiga lånebehov utnyttja denna marknad med de fördelar i form av bl. a. lägre räntekostnader, som därmed skulle kunna uppnås. I likhet med utredningen anser fullmäktige, att detta lämpligen bör ske genom en utbyggnad av de institutionella betingelserna härför, och fullmäktige tillstyrker därför utredningens förslag om ett nytt kreditinstitut för huvudsakligen sekundär kreditgivning. Fullmäktige finner också ändamålsenligt, att det nya institutet anknytes till AB Industrikredit, varigenom normalt en gemensam och samtidig bedömning av såväl primär- som sekundärkredit till ett företag möjliggöres.

AB Industrikredit erinrar om att bolagets möjlighet att i viss utsträckning lämna lån mot annan säkerhet än botteninteckning m. m. infördes så

sent som i augusti 1960. De möjligheter till sekundärkrediter, som stått till buds, har därför hittills endast i mindre utsträckning kunnat utnyttjas, framhåller bolaget och fortsätter.

Inom ramen för AB Industrikredits nuvarande lånekapacitet finnes därför fortfarande så betydande expansionsmöjligheter i fråga om såväl primär- som sekundärkrediter, att de i och för sig ej för närvarande motiverar inrättandet av ett nytt kreditinstitut. När AB Industrikredits nuvarande utlåningskapacitet å såväl primär- som sekundärplanet visar tecken på att bli utnyttjad finnes dessutom möjlighet att genom höjning av det egna kapitalet eller ändringar av bolagsordningen utvidga låneverksamheten. Å andra sidan anser bolaget med tanke på de merkostnader som kan förväntas å sekundärkreditgivningen vid jämförelse med primärkreditgivningen att det är företagsekonomiskt riktigt att förlägga utlåningsverksamheten för primär- och sekundärkrediterna till skilda institut.

Företagareföreningarnas förbund, i vars yttrande även *länsstyrelsen i Östergötlands län* instämmer, framhåller allmänt behovet av åtgärder, som är ägnade att stärka den mindre industrins ställning, vilken kan antas bli särskilt utsatt efter tillkomsten av en gemensam europamarknad. Förutom den skärpta importkonkurrensen och de ökade exportmöjligheterna för de mindre industriföretagen på grund av de ändrade marknadsförhållandena fäster förbundet uppmärksamheten på den viktiga roll som småindustrin spelar som underleverantör till större exportindustrier. Ökade möjligheter till långfristiga lån för den mindre industrin anser förbundet därför som synnerligen välmotiverade och fortsätter.

Förbundet finner, att ett nytt institut för sekundärkrediter skulle utgöra en för de mindre och medelstora företagen välbehövlig komplettering till befintliga kreditorgan och ge företagen ökade möjligheter att välja den för ändamålet lämpligaste låneformen. Förbundet har emellertid gjort den erfarenheten, att central handläggning av låneärenden i fråga om effektivitet icke kan mäta sig med en decentraliserad dylik verksamhet. För att den avsedda effekten skall kunna uppnås är det därför ett oeftergivligt villkor, att låneverksamheten organiseras på ett sådant sätt, att låneärendena kan handläggas med en för de lånesökande tillfredsställande smidighet och snabbhet. En ytterligare faktor, som i hög grad kan väntas inverka på det nya institutets utlåningsfrekvens är den räntesats, som institutet kommer att tillämpa vid sin utlåning.

Tveksamhet mot ett centralt institut utan fast lokal anknypning uttalas även av flera *företagareföreningar*.

LO ifrågasätter om inte en försöksperiod under ett par år med lägre *upplånings-* och därmed en mer begränsad kreditkapacitet bör övervägas.

Kooperativa förbundet tar upp de mindre företagens betydelse i samhällsekonomin och anför i anslutning härtill följande.

De mindre och medelstora företagen är i många fall bärare av tekniska nyheter, vilka prövas på företagarens risk och får motsvarande betydelse för det tekniska nyskapandet. I den nu pågående stärkta företagskoncentrationen inom olika områden av produktionen, som i flera fall kulminerat i koncerner som ensamtillverkare eller oligopol med motsvarande starka inflytande på marknaden, utgör de medelstora och mindre företagen i an-

märkningsvärd grad en faktor för främjande av fri konkurrens inom näringslivet, vilken inte får förbises i den ekonomiska politiken.

Särskilt vansklig ställer sig frågan om investeringskrediter för företagare, som startar nya företag. Medan äldre konsoliderade företag för rationalisering och nytutvidgningar till stor del har särskilda investerings- och andra uppsamlade fonder, inom den närmaste tiden också återlåning av ATP-fonderna, att tillgå och sålunda inte är uteslutande hänvisade till den öppna kreditmarknaden, är nystartade företag helt beroende av denna och av den aktieteckning som kan förekomma. Det torde därför vara särskilt betydelsefullt att det finns tillgång till särskilda kreditinstitut med möjligheter och vilja att avvåga säkerhetskravet för sin långivning i förhållande till en mera allmän bedömning av de nyplanerade företagens räntabilitetsutsikter.

Affärsbankerna, vilka jämte staten skulle ingå som delägare i det nya institutet, har ävenledes accepterat utredningens förslag.

Svenska bankföreningen anför i anslutning härtill att föreningen finner det vara obestridligt, att de mindre företagen är sämre ställda än de större såvitt angår möjligheterna till långfristig upplåning. I synnerhet gäller detta andra krediter än sådana mot botten säkerhet. Föreningen fortsätter.

Bankföreningen kan därför ansluta sig till utredningens uppfattning att skäl föreligger för inrättande av ett sekundärlåneinstitut, som kan tjänstgöra som förbindelseänk mellan den mindre och medelstora företagsamheten och kapitalmarknaden. De förslag utredningen framlagt angående organisationen och finansieringen av detta nya institut finner bankföreningen acceptabla, och bankföreningen har förvissat sig om, att de till föreningen anslutna bankerna är beredda att ingå som delägare i institutet envar i samma proportion som i AB Industri kredit. Därvid har bankerna fäst betydande avseende vid de i betänkandet förekommande uttalandena om att verksamheten skall drivas strikt affärsmässigt.

Även *Sparbankernas bank AB* och *Jordbrukets bank* förklarar sig beredda att ingå som delägare i det nya institutet.

Någon erinran mot förslaget har inte heller *Svenska sparbanksföreningen*, som dock framhåller, att om någon förbättring av avgörande betydelse i fråga om de mindre företagens kreditmöjligheter skall kunna ernås, detta torde förutsätta ett mera ingående övervägande av säkerhetsproblemet än vad som skett i utredningen.

Sveriges jordbrukskassförbund finner, att det nya institutet uteslutande skall få till uppgift att lämna kredit till företag utanför det egentliga jordbruket. Inte heller jordbruksorganisationernas och andra jordbruket närstående företags kreditförsörjning kan institutet väntas ägna större uppmärksamhet, menar förbundet och fortsätter.

Förbundet har sig bekant att ett starkt intresse förefinns såväl hos företrädarna för jordbrukets föreningsrörelse som hos jordbrukets egna kreditinrättningar för bildande av ett särskilt kreditinstitut med syfte att underlätta föreningarnas och de till dem anslutna företagens försörjning med långfristiga krediter. Förslag till ett sådant kreditinstitut torde komma att framläggas inom kort. Enligt förbundets mening är inrättande av ett sådant speciellt kreditinstitut både önskvärt och angeläget. Detta hindrar

naturligtvis inte att förbundet gärna tillstyrker, att AB Företagskredit kommer till stånd, och finner utredningens motiv härför vara välgrundade. Förbundet vill också tillstyrka den föreslagna hopkopplingen av AB Industri-kredit och AB Företagskredit. Härigenom vinner man både fördelen av en förbilligad administration och möjligheterna till en samtidig prövning av botten- och sekundärkreditfrågorna.

Liknande synpunkter framför även *Sveriges lantbruksförbund*.

De organisationer inom näringslivet, som i övrigt haft att yttra sig, har ävenledes i huvudsak ställt sig positiva till inrättandet av ett nytt kreditinstitut. *Sveriges hantverks- och industriorganisation* uttalar sålunda sin tillfredsställelse över att ett konkret förslag för tillgodoseende av företagens behov av långfristig sekundär kredit framlagts. Skall institutet på rätt sätt fylla sin uppgift kräves emellertid att organisation och verksamhet utformas på ett sätt som i möjligaste mån tillgodoser företagets önskemål, samt att läge och utveckling på detta område fortlöpande studeras. *Svensk industriförening* framför med hänvisning till de av företagskreditutredningen gjorda undersökningarna ett önskemål om att statsmakterna skulle ställa medel till förfogande för genomförandet av mera djupgående och efter vetenskapliga metoder upplagda undersökningar gällande småföretagens finansieringsförhållanden, proportionen mellan eget och främmande kapital hos dessa företag m. m. Föreningen framhåller även, att den ansett det vara en betänklig brist, att småföretagen saknar tillgång till institutionella sekundärkrediter. Föreningen hälsar därför med tillfredsställelse tillkomsten av ett nytt institut. Förslaget härom tillstyrkes även av *Svenska företagares riksförbund*.

En viss tveksamhet inför utredningens förslag framkommer i yttrandet av *Sveriges industriförbund*. Enligt förbundet är kunskapen om de mindre företagens kreditförhållanden och den ekonomiska politikens verkningar för dem alltför ringa för att tillåta några bestämda slutsatser. Förbundet anför härefter bl. a. följande.

Det förefaller dock otvivelaktigt att de mindre företagen ofta kommer i ett sämre läge vid kreditgivning på grund av de institutionella förhållanden, som för närvarande utmärker kapitalmarknaden. Särskilt gäller detta i fråga om långfristiga bundna sekundärlån. De mindre företagens finansieringssvårigheter är också föranledda av att de saknar tillräde till obligations- och aktiemarknaden. Till en väsentlig del är emellertid dessa svårigheter betingade av kapitalmarknadens reglering och kan därför väntas bli mindre kännbara vid en övergång till en fri och enhetlig kapitalmarknad. Den bästa lösningen av småföretagens kapitalproblem måste därför vara att en fri kapitalmarknad återupprättas, inom vars ram de ordinarie kreditinstitutet får tillgodose de mindre företagens lånebehov. En sådan lösning är klart att föredraga framför det av utredningen föreslagna nya kreditinstitutet.

Det är emellertid angeläget att de mindre företagens tillgång till långfristiga krediter snarast förbättras. Förbundet accepterar därför bildandet av ett halvstatligt kreditinstitut för detta ändamål.

Handelns kapitalproblem tas upp av *Sveriges grossistförbund*, som konstaterar, att handeln i dess helhet är ställd i sämre läge än vissa andra

branschgrupper, när det gäller nuvarande former för långfristig kreditgivning. För partihandelns del konstateras, att dess verksamhet är i hög grad kapitalkrävande. Någon uppskattning av behovet av långfristiga krediter till grosshandeln under de närmaste åren är dock inte möjlig att göra, framhåller förbundet och fortsätter.

Det må vara tillfyllest att konstatera, att utvecklingen — bl. a. med hänsyn till det vidgade ekonomiska samarbetet inom Europa — ställer krav på en fortsatt kraftig strukturförändring och rationalisering av grosshandeln. Nya lagerlokaler, mekanisering av externa och interna transportanordningar, sammanslagning av mindre företag till större enheter samt etablering av vidgade kontakter på världsmarknaden är exempel på en utveckling, som är oundgängligen nödvändig för att rationaliseringen inom tillverkningsprocessen snabbt skall kunna föras vidare till konsumenterna. Förutsättningen härför är givetvis att tillräckliga kapitalresurser står till förfogande och att svenska företag inte kommer i ett ogynnsammare läge än här i landet etablerade utländska företag, som kan påräkna en liberalare utlåning från kreditinstitut i sitt hemland.

Motsvarande frågor, när det gäller detaljhandeln, beröres av *Sveriges köpmannaförbund*, som bl. a. konstaterar, att läget för detaljhandeln är bekymmersamt också därför att utvecklingen inom denna näringsgren just nu är mycket snabb, vilket i och för sig medför starkt ökade kapitalbehov. Dessa blir så mycket större eftersom de nya butiksenheterna i regel blivit alltmer kapitalkrävande på grund av både sin storleksordning och behovet av en omfattande utrustning. De statliga stödåtgärder, som hittills vidtagits, har inte omfattat detaljhandeln. Inom denna gren har man i stället varit helt hänvisad till egna åtgärder. Förbundet konstaterar därför med tillfredsställelse, att företagskreditutredningens förslag även omfattar detaljhandeln. Institutets betydelse för detaljhandeln torde dock enligt förbundet bli relativt begränsad, bl. a. på grund av beskaffenheten av de säkerheter som det förutsättes att institutet skall begära.

Några remissinstanser, som i och för sig accepterat utredningens förslag, har ifrågasatt behovet av ett särskilt institut. För alternativet att i stället förlägga sekundärkreditgivningen till AB Industrikredit uttalar sig sålunda *länsstyrelsen i Västmanlands län* som inte blivit övertygad om att den av utredningen föreslagna lösningen med ett helt nytt kreditinstitut är den ur alla synpunkter lämpligaste. Länsstyrelsen förordar därför, att man närmare undersöker möjligheterna och konsekvenserna av att samla de vidgade utlåningsmöjligheterna hos ett enda kreditinstitut, vilket i så fall närmast skulle bli AB Industrikredit. Därest övervägande olägenheter skulle befinnas vara förenade därmed, vill länsstyrelsen dock inte motsätta sig utredningens förslag. Det organisatoriska problemet bör även enligt *länsstyrelsen i Älvsborgs län* ägnas fortsatt uppmärksamhet. För en sammanslagning av de två instituten uttalar sig även *Gotlands handelskammare*.

Tveksamhet mot inrättandet av ett särskilt institut framför även *Östergötlands och Södermanlands handelskammare*. Enligt handelskammaren är affärsbankerna väl kvalificerade att handha även de nu ifrågasatta krediterna. Även *handelskammaren för Örebro och Västmanlands län* anser

att det först bör prövas om inte den utvidgade låneverksamheten kan anförtros affärsbankerna. Skulle ett sådant arrangemang inte visa sig möjligt att genomföra, finner handelskammaren det följdriktigt att organisationen för det nya bolaget utformas i anslutning till AB Industrikredit. Därvid bör enligt handelskammaren alternativet med en omorganisation av AB Industrikredit i stället för inrättande av ett nytt institut upptas till omprövning.

En kritisk inställning till utredningens förslag intar vidare *sparbanksinspektionen*, som ställer sig tvekande till frågan om de förslag vari betänkandet utmynnar obesökret bör förverkligas. Det synes enligt inspektionen närmast bli fråga om en försöksverksamhet, som skulle vara byggd på ganska osäkra förutsättningar. I sammandrag innebär inspektionens ställningstagande följande.

Till en början understryker inspektionen, att antingen det är fråga om ett mindre eller ett större företag måste kreditgivningen till detsamma förutsätta, att företaget disponerar över eget kapital av den storlek att de egentliga företagarriskerna därmed äro täckta. Med bortseende från de fall då ett företag är helt självförsörjande i fråga om kapital är ett företags kapitalbehov tvåfaldigt: dels behov av eget och dels av främmande kapital. För att ställningen risk- och likviditetsmässigt skall kunna betecknas som sund får den senare andelen inte vara alltför stor i förhållande till den förra. Relationen dem emellan har stor betydelse ur kreditvärdighetssynpunkt. Vid diskussion av de mindre företagens kreditproblem göres enligt ämbetsverkets mening vanligen inte tillräcklig skillnad mellan de båda olika behov som här nämnts. I samma anledning hänvisas t. ex. till att sådana företag är utestängda från såväl marknaden för aktieemissioner som obligationsmarknaden, som om den förra svårigheten liksom den senare kunde upphjälpas genom speciella kreditarrangemang. Detta är, framhåller inspektionen, givetvis inte möjligt utan eftergift av principen att den som tar vinsten å rörelsen även skall stå förlustrisken. Det behov av nya kreditmöjligheter som från de mindre företagens sida uppges föreligga torde därför enligt sparbanksinspektionens mening väsentligen vara ett behov av nytt i egentlig mening riskvilligt kapital.

Bortser man från bristen på eget kapital och de kreditanspråk som direkt härrör därav torde man enligt sparbanksinspektionens mening kunna säga, att det redan är ganska väl sört inom kreditväsendets nuvarande organisation även för de mindre företagens legitima kreditbehov.

För varje företagare torde det vara i hög grad önskvärt, att hans upplåning, när den inte är rent tillfällig eller säsongmässig, skall kunna ske i form av på längre tid bundna lån. För att detta önskemål skall kunna uppfyllas torde det fordras förhandenvaron av två väsentligen olika förutsättningar, nämligen dels att företagaren kan erbjuda säkerhet, som relativt lätt kan realiserats och som beräknas ha ett under lånetiden bestående värde och dels att långgivaren har sin egen medelsanskaffning ordnad på sådant sätt, att han inte av likviditetsskäl måste avböja att binda sin utlåning för längre tid. Det är endast beträffande den senare förutsättningen man kan tala om institutionella brister; i fråga om den förra ligger bristen på ett annat plan och kan inte avhjälpas genom inrättandet av ett nytt kreditinstitut.

Sparbanksinspektionen övergår härefter till att diskutera säkerhetsfrågan och konstaterar att det är naturligt att strängare krav måste ställas på säkerheten för bunden än för obunden utlåning. I förra fallet ifrågakommer

därför i första hand panträtt i realvärden, som beräknas inte vara utsatta för större värdeminskningar under lånetiden, och med sådant läge för pant-rätten, att eventuella minskningar rymmes inom säkerhetsmarginalen.

Industrifastigheter har som belåningsobjekt brukat anses vara av mera osäkert värde än jordbruks-, bostads- och affärsfastigheter. Detta har sin grund i de stora växlingarna inom industrins bärighet, från bransch till bransch, från fall till fall, med konjunkturen och med tiden. Man har därvid också att räkna med den starka förslitningen av maskinutrustningen och viss osäkerhet i vad mån den sistnämnda ingår i den fasta egendomen. En industrifastighets värde sammanhänger sålunda intimt med den rörelse, som bedrivs i densamma. Vid bedömning av fastighetens värde som kreditunderlag måste därför i bedömandet även inbegripas företagets ställning och de faktorer, som synas bestämmande för dess vinstmöjligheter och utveckling. Av det sagda följer att med belåning av industrifastighet bör vara förknippad viss övervakning av företagets utveckling. I konsekvens härmed lär AB Industrikredit också ha intagit en bestämmelse i sina låneformulär att bolaget förbehåller sig att uppsäga lån till betalning, därest den för lånet ställda säkerheten enligt bolagets bedömning undergått märklig försämring.

Erbjuder sålunda redan primärbelåning av industrifastigheter osäkerhetsmoment, som i många fall och särskilt beträffande de ej konsoliderade företagens fastigheter inte synes kunna betecknas som ringa, torde sekundärbelåning av samma objekt böra betecknas såsom alltför riskfylld för att kunna ske i bunden form. Den enda mera allmänt användbara form av säkerhet som i övrigt här torde stå till buds är förlagsinteckning.

Ur här angivna synpunkter kan sparbanksinspektionen inte komma till annan slutsats än att det saknas lämpligt säkerhetsunderlag för en bunden utlåning till de mindre företagen. Visserligen kan det förutsättas, att borgen ibland kan komma att erbjudas som förstärkning av säkerheten, men de fall då borgen blir av den kvalitet, att lånet kan bindas för längre tid, torde bli relativt sällsynta. Är det fråga om kommunal borgen, står upplåningsmöjligheter, även i form av bundna krediter, redan nu till förfogande hos de vanliga kreditinstituten.

Sekundärbelåning av fastigheter samt belåning av maskiner, som inte ingår i den fasta egendomen, och av omsättningstillgångar torde nu normalt ske i form av rörelsekrediter, som är formellt kortfristiga men som kan förlängas, när företagets ställning och utveckling så medger. En förutsättning för förlängningen är därför, att kreditgivaren kan följa företagets verksamhet. Därest krediterna skulle kunna förvandlas till långfristiga och utlämnas av ett särskilt institut, försvunne därmed på intet sätt behovet av fortlöpande övervakning från kreditgivarens sida av låntagarens rörelseutveckling. Enbart härför torde en betydande kontorsorganisation behöva tillskapas hos det långivande institutet.

Sparbanksinspektionen håller det inte för uteslutet att affärsbankerna i vissa fall med anlitande av sin begränsade rätt till bunden utlåning utlämnat långfristiga lån till industriföretag även på grundval av sådana säkerheter som här diskuterats. Det skulle emellertid enligt inspektionen vara ägnat att förvåna om bankerna inte därvid förbehållit sig rätt att uppsäga lån till betalning, om säkerheten för lån enligt bankens bedömning undergått märklig försämring. Den verkliga skillnaden mellan bunden och obunden kredit blir därmed inte så stor.

Även AB Industrikredit använder sig som nämnts av uppsägningsklausuler av angiven art. Det kan emellertid i de fallen antas, att uppsägning mera sällan skall behöva förekomma. Vid utlåning mot mera sekundära eller va-

riabla säkerheter torde uppsägningsrisken bli vida mera påtaglig, antingen kreditgivaren är en affärsbank eller ett särskilt, för sådant belåningsändamål tillkommet institut. Det kan därför befaras att institutets tillkomst skulle skapa förväntningar om en bunden långivning, som inte skulle motsvaras av verkligheten. Förväntningarna kunde i övrigt i än högre grad komma att svikas redan genom det mycket starka urval, som institutet enligt inspektionens mening skulle nödgas göra vid kreditprövningen innan lån utlämnades.

Vad sparbanksinspektionen vänder sig mot är inte att krediter på basis av vad som må kallas sekundära säkerheter skall stå de mindre företagen likaväl som de större till buds, utan inspektionens invändningar gäller endast tillrädligheten att organisera en bunden utlåning på grundval av säkerheter, som i stort sett till konstruktion eller innehåll är av sekunda natur med de konsekvenser detta innebär vid låntagarens eventuellt inträffande insolvens.

Emellertid skulle det möjligen kunna tänkas att det nya institutet kunde få en uppgift att fylla även om dess utlåning inte skulle ske i bunden form. Tankegången skulle då vara den, att den ansamling av kapital som sker hos allmänna pensionsfonden kunde så småningom föranleda en viss brist i tillgången på krediter hos de vanliga kreditanstalterna. Härav kunde uppkomma ett behov av särskilda anstalter för förmedling av lån från allmänna pensionsfonden till bl. a. industriföretagen. Obligationsupplåning torde enligt inspektionen inte kunna anlitas med hänsyn till de ställda säkerheterna, och placering av reverser på kapitalmarknaden torde även stöta på svårigheter. Reversupplåning hos allmänna pensionsfonden kan därför beräknas bli avgörande för kapitalanskaffningen.

Vad bundenheten beträffar har sparbanksinspektionen redan anfört att det föreslagna kreditinstitutet torde se sig föranlett att i likhet med AB Industrikredit förbehålla sig rätt att uppsäga lån därest säkerheten för det samma enligt institutets bedömande i märklig grad försämrades. Det kan därför enligt inspektionens mening ifrågasättas, om det inte vore bättre och mindre ägnat att leda till missförstånd och misräkningar, därest institutet hade stadgad skyldighet att för lån som lämnades på längre återbetalningstid än ett år förbehålla sig ovillkorlig rätt till uppsägning för återbetalning efter viss kortare tid, exempelvis tre månader. Därmed skulle visserligen dylikt lån inte formellt få annan långtidskaraktär än s. k. stående uppsägningslån hos bankinrättning, men viss trygghet mot uppsägning i oträngt mål torde låntagare dock komma att åtnjuta genom kreditgivarens ställning och sammansättningen av dess styrelse. Den ovillkorliga uppsägningsrätten skulle inte behöva utgöra hinder mot att räntesatsen, där låntagaren så önskade, bundes för hela lånetiden, om uppsägning inte skedde. Att uppsägning inte skulle ske endast för höjning av räntan skulle då vara en hederssak för kreditinstitutet. Vad här skisserats i fråga om lånevillkor bleve självklart beroende av om motsvarande villkor kunde uppnås i förhållande till allmänna pensionsfonden, d. v. s. att det förmedlande institutet skulle erhålla lån, bundna såväl vad rör återbetalning som räntesats men med ensidig rätt för institutet att uppsäga lån till återbetalning under lånetiden i den mån motsvarande uppsägning måst tillgripas i dess egen utlåning. Huruvida en sådan konstruktion som onekligen vore något ovanlig skulle kunna genomföras undandrar sig inspektionens bedömande.

Mot inspektionens yttrande har en delvis avvikande mening anmälts av inspektionens biträdande ledamot.

Avstyrkande till förslaget om ett nytt institut ställer sig *Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare*. För att uppnå syftet med utredningen

— långfristiga krediter till mindre företag — synes enligt handelskammaren företagareföreningarna böra utses handlägga dessa ärenden och erforderligt kapital tillföras dem genom utgivande av ett statligt obligationslån.

Utredningens förslag rörande kretsen av låntagare, d. v. s. att utlåningen skall avse mindre och medelstora näringsföretag samt att några krav på branschtillhörighet inte skall uppställas, har allmänt tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. *Kommerskollegium* anser, såsom tidigare nämnts, det vara en påtaglig fördel att det nya institutet inom en allmän ram för verksamhetens bedrivande, kan få full handlingsfrihet. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* understryker likaledes vikten av att institutet ges stor frihet att bestämma verksamhetsområde. Genom landets stora geografiska utsträckning varierar näringslivets inriktning avsevärt mellan skilda områden och regioner. Även *länsstyrelsen i Västmanlands län* förordar, att kreditverksamheten får ske i så obundna former som möjligt. *Kopparbergs läns företagareförening* anser det likaledes väsentligt, att kretsen av låntagare inte begränsas. Föreningen framhåller, att den i sin verksamhet vid upprepade tillfällen stött på gränsfall, där föreningen enligt sina direktiv inte kunnat utlämna lån.

Svenska bankföreningen instämmer oreserverat i utredningens uttalanden att det nya institutet bör kunna arbeta inom ett så vidsträckt område som möjligt. Inte minst viktigt är det enligt föreningen att institutet kan utnyttjas för att underlätta handelns försörjning med långfristiga investeringskrediter. Någon prioritering av t. ex. hantverkets och den mindre industrins kreditbehov bör därför inte förekomma. Även enligt *Sveriges grossistförbund* synes det angeläget, att det klart utsäges, att industriföretag inte får bli prioriterade utan att företag inom handel och hantverk skall vara likställda med dessa. Betydelsen av att också bl. a. handeln kan utnyttja institutet understrykes även av *Skånes handelskammare* och *Väster-norrlands och Jämtlands läns handelskammare*.

Det nya institutets ställning gentemot företag inom jordbruksnäringen och angränsande näringsgrenar behandlas av några remissinstanser.

Sveriges jordbrukskasseförbund säger sig sålunda ha uppfattat, att institutet uteslutande får till uppgift att lämna kredit till företag utanför det egentliga jordbruket. Enligt förbundet har man anledning förmoda, att jordbrukarnas egna företag i allt större omfattning kommer att anlita lånemarknaden i framtiden. Fråga uppstår då, huruvida dessa företag också kommer att anlita de lånemöjligheter, som AB Industrikredit och AB Företagskredit erbjuder, och vilka möjligheter de nämnda företagen i så fall har att i konkurrens med alla andra industri- och handelsföretag erhålla lån. *Sveriges lantbrukförbund* framför liknande synpunkter och konstaterar att det inom jordbrukets föreningsrörelse förefintliga behovet av krediter är av sådan särart, att man måste ifrågasätta, om behovet i någon omfattning av betydelse kan tillgodoses även vid ett genomförande av företagskreditutredningens förslag. Förbundet framhåller i sammanhanget även att AB Industrikredits utlåningsverksamhet åtminstone hittills huvudsak-

ligen synes ha varit inriktad på andra belåningsobjekt än sådana, som har anknytning till jordbruket. *Svensk industriförening* ställer sig betänksam till att företag inom jordbrukets binärningar skall beredas rätt till lån från AB Företagskredit. Enligt föreningens mening kan det komma att i praktiken ställa sig svårt att ange var gränsen går mellan rena jordbruksföretag och företag arbetande inom jordbrukets binärningar, t. ex. trädgårdsodlarnärningen. Det torde enligt föreningen vara sannolikt, att bundna sekundärkrediter institutionellt inom överskådlig framtid ordnas även för jordbrukare, och det synes föreningen då naturligt, att företag inom jordbrukets binärningar hänvisas till de sekundärlånemöjligheter som kan komma att erbjudas jordbrukarna.

Behovet av vidgade kreditmöjligheter vid uppförande av kollektiva verkstadshus, betonas av *arbetsmarknadsstyrelsen*, som anser dessa hus vara ett verksamt medel till småföretagsamhetens befrämjande.

Beträffande de krav på säkerheter som skall ställas för lån från det nya institutet har olika meningar framkommit. I flertalet fall tillstyrkes dock utredningens förslag rörande säkerhetskravet.

Fullmäktige i riksgäldskontoret gör härvid följande uttalande rörande bedömningen av framlagda låneprojekt.

Eftersom de säkerheter, som ställs för lån från det nya kreditinstitutet, också skall regelmässigt tjäna som säkerhet för institutets egen upplåning, bör enligt fullmäktiges mening under alla förhållanden krävas, att säkerheten vid en rent bankmässig prövning befinnes fullt betryggande. Enligt bolagsordningen för det nya kreditinstitutet skall härjämte gälla, att lån ej må beviljas med mindre ändamålet med lånet finnes ägnat att befordra en sund utveckling av det företag, för vilket lånet är avsett. I direktiven för utredningen har detta uttryckts på så sätt, att utlåningen bör ske efter en strikt affärsmässig prövning av de framlagda projektens förväntade lönsamhet. Oavsett vilken nyanskillnad, man än må intolka i dessa båda olika uttryckssätt, kommer det säkerligen att bli en svår uppgift att å ena sidan uppehålla kravet på fullgod säkerhet och, å andra sidan, undvika en alltför stor restriktivitet i bedömningen av låneansökningar, varigenom syftet med den föreslagna nya kreditgiven skulle kunna äventyras. En synpunkt, som fullmäktige i detta sammanhang önskar understryka, är att ifrågavarande kreditgivning bör så långt möjligt beakta jämväl den pågående strukturrationaliseringen inom näringslivet och alltså icke lämna stöd åt en verksamhet, som på kortare eller längre sikt kan bedömas oförenlig med denna utveckling. Det torde däremot icke ankomma på styrelsen att härvid tillgodose speciella lokaliserings- och sysselsättningspolitiska synpunkter.

Bank- och fondinspektionen erinrar i detta sammanhang om att vederbörande departementschef vid tillkomsten av den nuvarande banklagen i princip ifrågasatt lämpligheten av att godta enbart borgen som säkerhet för bundet lån.

Svårigheterna för ett centralt institut utan egen lokal organisation att bedöma värdet av den säkerhet, som kan ligga i företagarens person och andra mera lokala förhållanden, framhålles av *länsstyrelsen i Västmanlands län*, som därför väntar sig en viss standardisering av säkerhetskra-

ven. Resultatet torde enligt länsstyrelsen bli att man som regel inte kan ta någon mera riskbetonad toppbelåning. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser att institutet bör kunna erhålla objektiva upplysningar i låneärenden genom remiss till olika länsorgan.

Betydelsen av att säkerhetsprövningen inte blir alltför restriktiv understrykes i några yttranden. *Handelskammaren i Gävle* uttalar sålunda förhoppningen att kraven på säkerhet inte göres så rigorösa att inte exempelvis detaljhandeln bleve i tillfälle att utnyttja institutet. Inom denna bransch, där det långfristiga kreditbehovet ofta är stort, saknas som regel realsäkerheter, framhåller handelskammaren. *Sveriges hantverks- och industriorganisation* anser att utredningen mera än som skett bort diskutera olika aspekter av säkerhetsproblemet. En modernisering och anpassning av rådande förlagsintekningsinstitut är sålunda enligt organisationen ofrånkomligen nödvändig, särskilt som företag inom såväl handeln som transportnäringen skulle omfattas av långivningen.

Liknande synpunkter på säkerhetsfrågan anlägges även av *Svensk industriförening*, som anför följande.

Beträffande utredningens uttalanden och förslag om säkerheter för lån från AB Företagskredit och löptiden, har föreningen icke något principiellt att erinra. Säkerhetskravet skall sålunda formuleras på samma sätt, som nu gäller för affärsbankernas långivning. Föreningen vill emellertid inskräpa, att det i direktiven för AB Företagskredits kreditprövning understrykes, att lånsökande i mycket stor utsträckning måste bedömas efter personliga kvalifikationer, då de mindre företagen i mycket stor omfattning saknar tillgång till reella s. k. bankmässiga säkerheter. De förlagsintekningar och borgen, som kan lämnas, blir därför ofta av mycket formell och i fråga om säkerhetsmomentet oviss art, något som nödvändiggör en så liberal bedömning som möjligt av inkomna kreditansökningar med stark tonvikt lagd på bedömningen av lånesökandens person.

Sveriges grossistförbund finner det i och för sig naturligt, att en låntagare skall ställa betryggande säkerhet. Förbundet anser dock, att utredningen gjort en alltför stark begränsning och fortsätter.

Med de säkerhetskrav, som utredningen vill uppställa, synes det föreligga risk för att det kommer att finnas berättigade kreditbehov — inte minst från handelsföretag — som inte kommer att kunna lösas genom det tänkta kreditinstitutet. Vi vill därför hävda, att vid kreditgivningen till handeln dynamiska grunder bör komma till användning i syfte att främja investeringens inriktning på rörelser med gynnsamma lönsamhetsbetingelser i minst lika hög grad som sådana med traditionella saksäkerheter. Den företagsekonomiska forskningen anvisar numera teknik och metod att mer systematiskt nå fram till en riktig bedömning av företagens dynamiska egenskaper. Utan att därför komma in på direkta förtroendekrediter är vi övertygade om att det skall visa sig möjligt att tillämpa mer liberala säkerhetskrav än dem som utredningen skisserar. För många handelsföretag är det ytterst betydelsefullt — och samtidigt ett viktigt konkurrensmedel i förhållande till utländska företag — att så kan ske.

Från flera håll har framhållits betydelsen av att det nya institutet kan lämna lån mot statlig garanti. *Arbetsmarknadsstyrelsen* förutsätter således att tillkomsten av det nya institutet kommer att underlätta tillgodoseendet

av de låneanspråk, som sammanhänger med den statliga lånegarantin. Särskilt gäller detta krediter, som avser att förverkliga expensionsmöjligheter i områden med svagt utvecklat näringsliv och arbetslöshet. *Företagareförbundet* finner det önskvärt, att institutet kan fungera även som långgivare vid industrigarantilån i sådana fall, då det visat sig omöjligt att placera dylika lån vid de ordinarie kreditinstituten. Denna fråga bör enligt förbundets mening bli föremål för närmare utredning. Liknande synpunkter anför även *Kalmar läns företagareförening* och *Kristianstads läns företagareförening*. Enligt *Västernorrlands läns företagareförening* synes det lämpligt att det nya institutet i första hand ägnar sin verksamhet åt sådan långgivning som sker med statlig kreditgaranti. Liknande synpunkter framför även *företagareföreningen i Västerbottens län*.

De av utredningen föreslagna ändringarna av AB Industri-kredits låneverksamhet har allmänt tillstyrkts eller lämnats utan erinran. *Svenska bankföreningen* och samtliga dess medlemsbanker förklarar sig sålunda villiga att godta de ändringar i bolagsordningen för AB Industrikredit och i avtalet mellan staten och bankerna rörande detta bolag som föranledes härav. Även *Sparbankernas bank AB* godtar dessa ändringar, och *Jordbrukets bank* har heller inte gjort några erinringar mot desamma.

Bank- och fondinspektionen har ingen erinran mot de föreslagna ändringarna men förordar, att beskrivningen av säkerhetskravet ändras så, att därav framgår, att de pantsatta inteckningarna som regel skall omfatta även i anläggningarna ingående maskiner och inventarier. Erfarenhetsmässigt kan man enligt inspektionen nämligen vid värdering och belåning av industrifastighet inte bortse från det nära samband, som föreligger mellan fastighet och maskinpark med vad härtill hör. Förekomsten av förlagsinteckning har enligt ämbetsverket väsentlig betydelse även från den synpunkten, att tvister beträffande vad som är att hänföra till den fasta egendomen därigenom kan undvikas. I det praktiska handlandet har AB Industrikredits ledning också tillgodosett detta intresse. I fråga om det övervägande antalet av bolagets nuvarande krediter omfattar sålunda in-teckningarna även maskiner och inventarier. Ämbetsverket föreslår därför att § 16 i bolagsordningen ges följande lydelse:

»För lån från bolaget skall vara ställd betryggande säkerhet i form av pant eller borgen. Pant skall utgöras av in-teckning i fast egendom eller tomträtt i erforderlig utsträckning kompletterad med förlagsinteckning. In-teckningarna skola som regel gälla med bästa rätt. Lån skall ligga inom 60 % av ett med hänsyn till verksamhetens art och beskaffenhet samt lånetidens längd försiktigt beräknat värde å den fastighet eller tomträtt, som finansieringen avser. Borgen skall vara tecknad av staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet eller bank.»

Vidare vill inspektionen beträffande bolagsordningarna för såväl AB Industrikredit som AB Företagskredit föreslå ett par smärre ändringar av § 19. Sålunda bör i paragrafens första stycke med upplåning likställas garantiförpliktelser, som bolaget ikläder sig. I andra stycket bör enligt in-

spektionen orden »till ett belopp motsvarande högst hälften av bolagets aktiekapital» skjutas sist, så att av bestämmelsen klart framgår att begränsningen avser inte bara förlagskapitalets likställande med eget kapital i inlåningsrättsavseende utan också avräkningen från upplåningen. I enlighet härmed föreslår inspektionen att § 19 får följande lydelse:

»Bolaget må upplåna medel eller ikläda sig garantiförpliktelser till ett belopp motsvarande högst tio gånger summan av bolagets eget kapital och garantifond.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i föregående stycke skall bolagets skuld på grund av utgivna förlagsbevis — i den mån betalning för dem icke kan av långivaren krävas förrän tidigast efter två år — avräknas från upplåningen och likställas med bolagets eget kapital, dock högst till ett belopp motsvarande hälften av bolagets aktiekapital.»

Slutligen ifrågasätter ämbetsverket om inte den i § 10 andra stycket givna bestämmelsen om utseende av revisorssuppleant kunde utgå. För de av bolagsstämman utsedda revisorerna är enligt inspektionen lämpligt att ha utsedda suppleanter, men annat är förhållandet beträffande den av inspektionen utsedde revisorn, eftersom ämbetsverket alltid med mycket kort varsel kan utse ersättare.

Sparbanksinspektionen har heller inte i och för sig någon erinran mot de föreslagna ändringarna i bolagsordningen för AB Industrikredit men anser vissa övergångsanordningar erforderliga. Inspektionen anför härom följande.

Det må emellertid ifrågasättas om ändringarna kunna genomföras utan godkännande av bolagets nuvarande långgivare. Dessa torde nämligen icke blott ha rätt att bibehållas vid de pantsäkerheter som redan tillförsäkrats dem — vilket möjligen kan ske genom ett särskiljande av enligt § 16 i bolagsordningen före ändringarna av densamma ställd säkerhet från säkerhet som därefter ställes enligt samma paragraf — utan även kunna förlita sig på att bolagets risktagande icke genom nya upplåningsbestämmelser skola ökas utöver vad långivarna hade anledning räkna med var möjligt när deras krediter till bolaget beviljades. Det torde nämligen icke utan vidare kunna antagas, att försämringen av säkerheterna genom höjningen av lånegränsen för fastigheter skall kompenseras genom bortfallet av den mindre betydande utlåningen »mot annan säkerhet» enligt paragrafens tredje stycke. Vidare må påpekas, att sagda tredje stycke av § 16 i bolagsordningen icke utan vidare torde kunna uteslutas, så länge lån, som utlämnats på grund av bestämmelserna i detsamma, alltså finnas utestående.

Svenska företagens riksförbund anser att AB Industrikredits belåning bör få sträcka sig intill 70 procent av pantvärdet.

Vad utredningen anfört rörande lånens löptid har i flertalet fall inte föranlett några erinringar från remissinstansernas sida. *Fullmäktige i riksgäldskontoret* förutsätter, att en försiktig praxis beträffande lånens längd kommer att tillämpas jämväl i fråga om utlåningen från AB Företagskredit, vilket synes fullmäktige så mycket mer motiverat som det här är fråga om en sekundärlångivning. Tillbörlig hänsyn bör naturligtvis härvid också tas till de olika slag av säkerheter, som för dessa lån kan komma i fråga. *Skånes handelskammare* ifrågasätter om inte till följd av

lånens karaktär av sekundärlån amorteringstiden som regel borde sättas kortare än till 20 år, förslagsvis till 15 år, och *Värmlands läns företagareförening* anser det inte affärsmässigt att ha samma amorteringstid som för bottenkrediter. *Sparbanksinspektionen* anser, såsom redan förut nämnts, bunden långivning över huvud taget inte lämplig för sekundärkrediter.

Förslag om längre löptid för lånen än 20 år har i några fall framförts. *Sveriges industriförbund* anser sålunda den av utredningen föreslagna längsta amorteringstiden, 20 år, i flertalet fall vara tillräcklig. Med hänsyn framför allt till byggnadsinvesteringar finner förbundet emellertid motiverat, att möjligheter ges att i vissa fall utsträcka amorteringstiden ytterligare några år. *Kopparbergs läns företagareförening* anser det önskvärt, att det föreslagna institutet inriktar sin långivning på en lånetid, som står i relation till det enskilda företagens resurser. Slutsatsen härav blir enligt föreningen att det i vissa fall kan vara angeläget även med en längre amorteringstid än 20 år. *Västernorrlands läns företagareförening* menar att lånetiden bör sättas till lägst 20—25 år, och enligt *Jämtlands läns företagareförening* hade det varit önskvärt om amorteringstiden kunnat utsträckas till 25 å 30 år. *Norrbottnens företagareförening* understryker betydelsen av att institutet inte av säkerhetsskäl begränsar amorteringstiden.

Blekinge företagareförening anser att amortering på bottenlån inte skall behöva erläggas under den tid sekundärlånet löper. Härigenom skulle företagets kostnader kunna reduceras i starten eller omedelbart efter det en större investering verkställts, för att sedan ökas när investeringsvinsten kan uttas.

I några yttranden har berörts frågan om den ränta som institutet kan beräknas komma att tillämpa vid sin utlåning.

Fullmäktige i riksgäldskontoret erinrar om att bolaget vid sin utlåning avsetts skola tillämpa marknadsmässiga räntor och fortsätter.

Storleken av dessa blir givetvis beroende på till vilken räntesats bolagets egen upplåning kan ske. Med den strikt affärsmässiga bedömning av erbjudna kreditsäkerheter, som från bolagsstyrelsens sida förväntats, och med beaktande jämväl av den garantifond, som avses skola ställas till bolagets förfogande, torde enligt fullmäktiges bedömande goda förutsättningar finnas för att bolaget skall kunna få sitt eget upplåningsbehov i erforderlig utsträckning tillgodosett till en räntenivå, som i sin tur kan medge utlåning till företagarna på gynnsamma villkor.

Länsstyrelsen i Östergötlands län förutsätter, att räntan på lånen anpassas efter det allmänna ränteläget på så sätt, att den inte inverkar negativt på efterfrågan på lån från institutet. Med hänsyn härtill anser länsstyrelsen med beaktande av villkoren för institutets kreditgivning en ökning av det egna kapitalet böra ske och räntefrågan närmare utvecklas. Motsvarande synpunkter anföres även av *Företagareföreningarnas förbund*. Enligt *Kalmar läns företagareförening* torde ränteläget bli alltför högt med tillämpning av marknadsränta och fullt affärsmässig syn på låneverksamheten samt i relation till institutets upplåningsränta. Föreningen anser därför, att det nya institutet inte kommer att ha någon betydelse för de mindre

och medelstora företagen om inte en ändring göres beträffande utredningens förslag i fråga om bl. a. räntan. *Västernorrlands läns företagareförening* anser en förutsättning för att institutet skall få avsedd verkan vara att räntan inte överstiger den som gäller för statliga kreditgarantilån, och *Malmöhus läns företagareförening* understryker att räntan bör korrespondera med räntan för industrigarantilån.

Sveriges hantverks- och industriorganisation anser, att utredningen bort klargöra hur hög den marknadsmässiga räntan under rådande ränteläge skulle bli med hänsyn dels till upplåningsräntan och dels till institutets egen räntemarginal. Det bör enligt organisationen allvarligt understrykas, att en förutsättning för det föreslagna institutets verksamhet måste vara en sådan uppbyggnad, att upplåningen kan ske på villkor likartade dem som gäller för AB Industrikredit. Skulle en högre obligationsränta gälla för AB Företagskredit, som dessutom får räkna med viss av sekundärkrediterna betingad riskmarginal, torde utlåningsräntan bli så hög att institutets syfte äventyras. Räntesättningen bör enligt organisationen vidare avvägas inte endast med hänsyn till gällande ränta för lån från AB Industrikredit utan även till den räntesättning som tillämpas vid företagareföreningarnas utlåning. Organisationen ifrågasätter i detta sammanhang också om inte någon reducering av AB Industrikredits räntemarginal borde kunna ske.

Även *Svensk industriförening* understryker räntefrågans betydelse. Utredningens uttalande att marknadsränta skall tillämpas måste enligt föreningen innebära, att räntan blir normal, så att den inte inverkar negativt på låneansökningsfrekvensen samt att AB Företagskredits verksamhet organiseras på sådant sätt, att normal ränta kan erbjudas.

Det föreslagna kreditinstitutets organisation har i övrigt som regel inte föranlett några särskilda uttalanden från remissinstansernas sida. *Fullmäktige i riksgäldskontoret* framhåller i detta sammanhang att styrelsen för de båda samverkande kreditinstituten knappast kan ha möjlighet att fullgöra de nya arbetsuppgifterna utan en förstärkning av personalresurserna. Någon speciell lokalorganisation torde enligt fullmäktige dock inte erfordras. Även *Svensk industriförening* betonar vikten av att instituten har tillräcklig personal eller också att delegering får ske till lokala organ, så att de kommande låneansökningarna kan behandlas relativt omgående. *Svenska företagares riksförbund* anser att det nya institutet bör ha en från AB Industrikredit fristående styrelse.

Vad utredningen föreslagit rörande institutets aktiekapital och garantifond har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* anser dock, såsom förut omnämnts, att en ökning av aktiekapitalet borde ske. *Fullmäktige i riksgäldskontoret* biträder utredningens förslag och förklarar sig beredda att såvitt på fullmäktiga ankommer lämna sin medverkan till genomförandet av ifrågavarande förslag. *Bank- och fondinspektionen* har ingen erinran mot att det tilläm-

nade kreditinstitutet meddelas dispens från bestämmelserna i 72 § 1 mom. aktiebolagslagen om avsättning till skuldregleringsfond.

Bestämmelserna rörande tillsyn över bolagets verksamhet har närmare berörts endast av *bank- och fondinspektionen*, som framhåller, att institutet i likhet med vad som gäller för övriga under inspektionens tillsyn stående företag bör erlægga bidrag till bestridande av kostnaderna för tillsynsverksamheten. Beträffande bidragets storlek erinrar inspektionen om att AB Industrikredit och Svensk fartygskredit AB bidrar till kostnaderna för tillsynsverksamheten med 0,002 procent av sammanlagda beloppet av bolagets egna fonder och skulder. Enligt inspektionens uppfattning bör lämpligen samma norm användas för beräkning av bidraget från AB Företagskredit. Inspektionen erinrar även om att den i annat sammanhang ämnar föreslå lagstiftning i syfte att utsträcka tillämpningsområdet för lagen om hypoteksaktiebolag att omfatta alla bolag, som har till ändamål att bedriva utlåningsrörelse och som för detta ändamål upplånar medel hos allmänheten mot obligationer eller andra dylika förskrivningar. Om en sådan lagstiftning genomföres blir tillsynsbestämmelserna i bolagsordningarna för AB Industrikredit och AB Företagskredit onödiga och kan utgå.

Det nya kreditinstitutets upplåningsrätt har berörts av flera remissinstanser. Flertalet av dessa har godtagit utredningens förslag om att upplåningsrätten skall bestämmas till sex gånger summan av bolagets eget kapital och garantifond. *Sveriges jordbrukskassförbund* anser denna relation i varje fall inte innebära några otillbörliga risker. *Sveriges köpmannaförbund* erinrar om att denna multipel överensstämmer med den som i vissa fall tillämpats vid konstruktionen av enskilda finansieringsinstitut. Enligt förbundet bör den vara lämplig även i detta fall.

Några remissinstanser anser, att upplåningen bör begränsas ytterligare något i förhållande till det egna kapitalet och garantifonden. *Bank- och fondinspektionen* finner sålunda de föreslagna upplåningsreglerna väl liberala med hänsyn till arten av den utlåningsrörelse som bolaget avses skola bedriva. Det är här ofta fråga om kreditgivning till mindre och medelstora företag, vilkas ställning ännu inte hunnit att konsolideras. Vidare påpekar inspektionen, att som säkerhet skulle kunna godtas enbart borgen, och att löptiden för lånen skall kunna utsträckas till 20 år. Även för bolagets möjlighet att upplåna för utlåningen erforderliga medel till lägsta möjliga ränta är kapitalrelationen av betydelse. På grund av dessa skäl och då den planerade verksamheten obestriddligen innebär ett beträdande av delvis nya vägar, förordar inspektionen, att upplåningen begränsas till fem gånger summan av bolagets eget kapital och garantifond. Vidare anser inspektionen, i likhet med vad ämbetsverket föreslagit beträffande AB Industrikredit, att med upplåning skall likställas garantiförpliktelser som bolaget ikläder sig samt att förlagskapital skall avräknas från upplåningen. I enlighet härmed föreslår inspektionen, att § 19 i bolagsordningen ges sam-

ma lydelse som inspektionen tidigare föreslagit beträffande AB Industri-kredit.

Styrelserna för allmänna pensionsfonden ifrågasätter ävenledes om inte med hänsyn till villkoren för institutets upplåning, upplåningsrätten bort begränsas ytterligare något åtminstone för de första åren av institutets verksamhet. Så snart rörelsen hunnit stabiliseras och praktiska erfarenheter vunnits torde en höjning av multipeln i enlighet med utredningens förslag komma att betydligt lättare accepteras av marknaden än för närvarande.

Institutets möjligheter att uppta obligationslån på öppna marknaden ifrågasättes av *Skånes handelskammare*, med tanke på de säkerheter som institutet kommer att disponera över. Även *handelskammaren i Gäble* finner denna fråga diskutabel.

För en ökad upplåningsrätt uttalar sig däremot *Sveriges grossistförbund*, som erinrar om att AB Industri-kredits upplåningsrätt avses skola utökas till tio gånger summan av det egna kapitalet och garantifonden. Förbundet anser det därvid lämpligt, att det nya institutets upplåningsrätt fastställs till åtta gånger samma belopp. Även utländska erfarenheter synes enligt förbundet tala för denna relation. Utlåningsramen, 100 milj. kr., anser förbundet alltför begränsad.

Storleken av upplånings- och därmed utlåningsvolymen berörs även av *länsstyrelsen i Östergötlands län*, som anser den föreslagna utlåningskapaciteten, 100 milj. kr., vara minimum om det nya institutet skall få önskad effekt av sin verksamhet. Denna utlåningskapacitet är enligt *Sveriges hantverks- och industriorganisation* även i startskedet mycket begränsad i förhållande till uppgiftens storlek. Under uppbyggnaden av bolagets verksamhet intill dess närmare erfarenhet vunnits kan emellertid detta kapital tänkas vara tillräckligt, men organisationen understryker kraftigt, att en ökning därefter måste kunna ske när så bedömes erforderligt. Liknande synpunkter framför även *Svenska företagares riksförbund*. Även *Gotlands handelskammare* ifrågasätter om kapaciteten är tillräcklig.

AB Industri-kredit understryker angelägenheten av att institutets egna säkerheter betraktas som fondgilla, d. v. s. redovisas såsom ingående bland de i § 274 lagen om försäkringsrörelse uppräknade handlingarna.

Utredningens synpunkter på *företagareföreningarnas verksamhet* har föranlett uttalanden från vissa remissinstansers sida, främst givetvis från föreningarna själva och deras förbund. Bland de synpunkter som härvid framkommit må följande återges.

Kommerskollegium konstaterar, att kollegium lika litet som utredningen är berett att fatta ståndpunkt till de problem som här anmäler sig. Framför allt frågan om möjligheterna för föreningarna att anskaffa eget kapital ter sig svårlost. Kollegium finner emellertid synpunkter av detta och liknande slag vara väl värda en närmare utredning.

Kollegium uttalar i detta sammanhang en viss oro såvitt angår företaga-

reföreningarnas medverkan i den förberedande handläggningen av låneansökningar hos det nya institutet, eftersom föreningarnas administrativa resurser knappast tillåter en ökning av den nuvarande arbetsbördan. En utbyggnad av föreningarnas personalorganisation skulle därför bli ofrånkomlig. Kostnaderna härför torde enligt kollegium under nuvarande förhållanden inte bestridas av annan än staten. Kollegium erinrar även om att föreningarnas huvuduppgift är att genom konsulterande verksamhet bistå den mindre företagsamheten och i anslutning härtill bisträcka företagen med lån för erforderliga rationaliseringar.

Företagareföreningarnas förbund erinrar om att företagareföreningar finns i samtliga län. Hos dessa föreningar har samlats en betydande fond av erfarenhet beträffande resp. läns näringsliv i dess helhet och konkurrensförhållandena inom skilda branscher samt en omfattande kännedom om de enskilda företagen. Vidare har ett nära samarbete etablerats mellan företagareföreningarna och bankerna, när det gäller att finna rationella och hållbara lösningar av enskilda företags finansieringsproblem. Förbundet anför härefter följande.

Den centrala handläggningen av institutets låneärenden gör det angeläget att institutet etablerar ett ingående samarbete med de lokala organen. I praktiken torde en stor del av låneansökningarna komma att förmedlas av företagareföreningar eller banker. För företagareföreningarnas del synes ökade uppgifter kunna förutses bl. a. genom att föreningarna kommer att anlitas av företagen för upprättande av förslag till totalfinansiering genom lån hos banker, AB Industri kredit, det nya institutet och lån av statliga medel direkt från föreningarna eller mot statlig garanti. Det synes därför förbundet speciellt angeläget med ett intimt samarbete mellan institutet och företagareföreningarna.

Utredningen har räknat med att det tillskott av långfristiga krediter, som möjliggöres av det föreslagna institutet inte torde komma att mera väsentligt minska behovet av företagareföreningarnas nuvarande låneverksamhet eftersom utlåningen från det nya institutet på grund av säkerhetskraven inte kan ersätta företagareföreningarnas verksamhet.

Det är givetvis svårt att på detta stadium förutsäga hur det nya låneinstitutets verksamhet kan komma att inverka på frekvensen av andra former av krediter. Den praktiska tillämpningen speciellt av de för institutet gällande kraven på säkerheter torde härvid bli av stor betydelse liksom de värderingsprinciper som kommer att tillämpas.

Förbundet finner för sin del icke osannolikt att de ökade möjligheter att erhålla långfristiga sekundärlån, som det nya institutet medför och de därmed ökade möjligheterna att kombinera olika former av lån, kommer att resultera i att vissa investeringsprojekt, som hittills uppskjutits på grund av finansieringssvårigheter, kommer att förverkligas. Såvitt förbundet kan bedöma skulle en sådan utveckling komma att innebära ett ökat behov av sådana krediter, som normalt täckas genom direktlån från företagareföreningarna eller genom statlig kreditgaranti.

Förbundet instämmer i utredningens åsikt att en utbyggnad av företagareföreningarnas verksamhet med hänsyn till hittills vunna erfarenheter är befogad och önskvärd. Förbundet delar utredningens uppfattning, att en förutsättning härför är, att föreningarnas administrativa resurser ökas inte oväsentligt.

Förbundet har beaktat vad utredningen anfört beträffande önskvärdheten av en utökning av företagareföreningarnas egna kapitalresurser för att möjliggöra en mera betydande utökning av föreningarnas låneverksamhet.

Förbundet vill i detta sammanhang hänvisa till sin tidigare framförda uppfattning att föreningarnas eget kapital i förhållande till utlåningsvolymen är helt otillräckligt samt att förbundet anser det vara helt olämpligt att föreningarna trots detta förhållande tvingas taga i anspråk sina egna obetydliga kapitalresurser för täckande av låneförluster och löpande administrationsutgifter. De ekonomiska konsekvenserna härav kan leda till att vissa föreningar tvingas iakttaga en restriktivare bedömning av låneansökningarna och kräva högre säkerheter än normalt, vilket måste inverka menligt på förverkligandet av föreningarnas målsättning. I första hand vill förbundet därför ännu en gång understryka nödvändigheten av att föreningarna från staten erhåller tillräckliga anslag för administrationskostnadernas täckande samt att hos Kungl. Maj:t redan tillgängliga medel för risktäckning nu fördelas mellan företagareföreningarna.

Utredningen går även in på frågan om lokaliserings- och sysselsättningspolitiska motiv för det statliga kreditstödet åt mindre och medelstora företag och anför, att sådana motiv främst hör vara förbehållna industrigarantilånen. Häremot vill förbundet invända, att det i praktiken torde bli svårt att göra en klar distinktion mellan de olika motiv, som kan tillmätas betydelse vid behandlingen av ett låneärende. Sålunda föreligger ofta såväl företagsekonomiska som lokaliserings- och sysselsättningspolitiska motiv för statligt kreditstöd och det synes därför rimligt att företagareföreningarna vid sin långivning inte hindras av formella bestämmelser i detta avseende.

I anslutning till vad utredningen anför beträffande möjligheterna att låta föreningarna själva bevilja statlig garanti som säkerhet för lån från det nya institutet vill förbundet framhålla, att enligt förbundets mening beslutanderätten rörande garantilån intill visst belopp bör decentraliseras till företagareföreningarna oavsett vilken kreditinrättning som skall utlämna lånet. En snabb handläggning av garantilåneärendena, särskilt när det gäller nylokalisering, är av den allra största betydelse. Förbundet måste tyvärr uttala den mening, att de rådande svårigheterna att få fram snabba beslut utgör ett allvarligt hinder i lokaliseringsverksamheten.

Med hänsyn härtill samt med hänvisning till vad som inledningsvis framförts beträffande fördelarna med en decentraliserad verksamhet vill förbundet framhålla, att en decentraliserad handläggning av vissa garantilåneärenden utan tvivel skulle vara ägnad att giva ökad effekt åt garantilåneverksamheten och förbundet föreslår, att denna fråga upptages till prövning. Enligt förbundets mening bör principiella betänkligheter ej få utgöra hinder för en i så hög grad välbehövlig reform.

I yttrandena av flera av de hörda *företagareföreningarna* framföres motsvarande synpunkter. Några företagareföreningar ställer sig tveksamma till möjligheten och lämpligheten av att föreningarna skulle erhålla tillgång till eget kapital.

Arbetsmarknadsstyrelsen erinrar om att det för de minsta företagen ofta föreligger betydande svårigheter att prestera erforderliga säkerheter, vilket utredningen också framhållit. Inte minst gäller detta i fråga om nystartade företag, som snabbt expanderar. Styrelsen understryker betydelsen såväl från arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiska synpunkter som från allmänna näringspolitiska synpunkter, att sådana företag får erforderligt stöd.

Härvid är det företagareföreningarnas utlåningsverksamhet och den statliga lånegarantin som träder i förgrunden. Styrelsen framhåller därför viktigen av en utbyggnad av dessa stödformer liksom önskvärdheten av en förstärkning av föreningarnas administrativa resurser. Styrelsen betonar även den betydelse som föreningarnas direktutlåning har för ett främjande av småindustrins utbyggnad särskilt i områden med svagt näringsliv. Med hänsyn härtill bör enligt styrelsen de lokaliserings- och arbetsmarknadspolitiska synpunkterna noga beaktas vid de statliga lånemedlens fördelning mellan olika företagareföreningar. Inom ramen för de erhållna lånemedlen bör föreningarna med beaktande av de företagsekonomiska betingelserna tillgodose lokaliserings- och sysselsättningspolitiska intressen.

De lokaliserings- och sysselsättningspolitiska synpunkterna betonas även av *länsstyrelsen i Stockholms län*, som anser företagareföreningarnas låneverksamhet utgöra en mycket positiv faktor i den allmänna länsplanering, för vilken länsstyrelsen är huvudansvarig. Länsstyrelsen uttalar sig även för att det nya institutets utrednings- och bevakningsarbete för långivningen anknytes till företagareföreningarna.

Lämpligheten av att det nya kreditinstitutet kan få sin lokala anknytning genom företagareföreningarna framhålles även bl. a. av *länsstyrelsen i Kronobergs län*, som anser det ändamålsenligt att dessa föreningar lämnas tillfälle yttra sig i låneärendena. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* förutsätter att föreningarna får erforderliga personalförstärkningar, om de skall anlitas för sådana låneutredningar.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anför att vissa frågor rörande företagareföreningarna torde komma att behandlas av kommittén för näringslivets lokalisering.

Tveksamhet mot utredningens rekommendation om en betydande utbyggnad av företagareföreningarnas verksamhet uttalas däremot av *Svenska bankföreningen*, som anser att förlustriskerna i denna verksamhet alltför mycket bagatelliserats i utredningens betänkande. Förlusterna kan enligt föreningen näppeligen med fog betecknas som »relativt ringa», särskilt om man beaktar att det under de senare årtiondena inte varit någon egentlig lågkonjunktur. Föreningen anser även att starka principiella skäl talar mot en ohämmad utvidgning av den statliga kreditverksamheten på förevarande område. Den omständigheten, att man genom statliga åtgärder ställer krediter till förfogande i större utsträckning än den reguljära kreditmarknaden förmår, innebär redan i och för sig ett subventionsmoment. Det är därför enligt föreningen av vikt att statligt kreditstöd inte lämnas i andra fall än då en dylik subventionering verkligen är lämplig och behövlig. Framför allt anser föreningen det angeläget att det statliga kreditstödet inte utvecklas till en med den reguljära kreditmarknaden konkurrerande kreditapparat. Även *Sveriges industriförbund* ställer sig ytterst tveksamt till en utvidgning av företagareföreningarnas långivande verksamhet. De hittills gjorda förlusterna synes förbundet vara relativt stora och knappast ägnade att locka till insatser av enskilt kapital. Företagareföreningar-

nas kreditstöd är en form av subventionering och därför enligt förbundet inte förenligt med kravet på en effektivt fungerande kapitalmarknad. Enligt *Stockholms handelskammare* talar också starka skäl för iakttagande av restriktivitet, då det gäller att utvidga det statliga kreditstödet genom företagareföreningarna. *Skånes handelskammare* anser, att erfarenheterna från en längre tidsperiod bör avvaktas, innan någon mera väsentlig utbyggnad av företagareföreningarnas verksamhet kommer till stånd. Mot en ökning av föreningarnas anslag till administrationsändamål har handelskammaren dock inte någon erinran.

Sveriges hantverks- och industriorganisation delar däremot utredningens uppfattning om värdet av företagareföreningarnas verksamhet. Organisationen finner det därför önskvärt, att föreningarna får ökade kapitalresurser, och organisationen är beredd att närmare diskutera eventuellt samarbete mellan föreningarna och branschammanslutningarna. Ur den samlade näringsgruppens synpunkt är det enligt organisationen vidare önskvärt, att rent företagsekonomiska överväganden blir avgörande för utlåningsverksamheten. *Svensk industriförening* finner det likaledes önskvärt, att företagareföreningarnas verksamhet utbygges. Föreningen har för sin del den uppfattningen, att tiden blivit mogen för en allsidig utredning angående företagareföreningarnas verksamhet, deras utbyggnad, framtida uppgifter och struktur m. m.

Slutligen må nämnas, att utredningens förslag om en upplysningsbroschyr för att informera företagarna om de kreditmöjligheter som står till buds för mindre företag allmänt tillstyrkts av de remissinstanser, som särskilt berört denna fråga.

Departementschefen

De mindre och medelstora företagens möjligheter att erhålla krediter har under senare år kommit att ägnas en ökad uppmärksamhet. Den fortgående rationaliseringen av såväl produktion som distribution ställer stora krav på näringslivets kapitalförsörjning. Även för de mindre företagen erfordras många gånger betydande investeringar för att de skall kunna upprätthålla en hög och konkurrenskraftig produktion. Betydelsen härav blir alltmer framträdande genom den skärpta importkonkurrens men samtidigt också de ökade exportmöjligheter som följer av handelshindrens avlägsnande. Avvecklingen av importrestriktionerna och tillkomsten av sjustatsmarknaden har redan verkat i denna riktning, och verkningarna blir ännu mera påtagliga, därest en associering till den europeiska stormarknaden kommer till stånd.

Det är därför väsentligt, att förutsättningar skapas för en fortsatt hög och stigande investeringsverksamhet inom näringslivet. Av många skäl är det angeläget, att denna investeringsexpansion även omfattar de mindre och medelstora företagen.

Inom ramen för en allmänt investeringsfrämjande politik måste det na-

turligen i första hand ankomma på de vanliga kreditinstituten att tillgodose också de mindre och medelstora företagens behov av lånemedel. Men även andra och för dessa företag speciellt avpassade institut och åtgärder spelar en framträdande roll.

Sedan lång tid har staten aktivt medverkat i kreditgivningen till de mindre företagen. För hantverkets och småindustrins del har detta skett genom direkt långgivning från olika lånefonder, genom lån till företagareföreningar och genom statliga kreditgarantier. En samordning av dessa stödformer genomfördes efter beslut av 1960 års riksdag, varigenom denna verksamhet kunnat vidgas och effektiviseras. I den långgivning som har avseende på de mindre och medelstora företagen har staten medverkat genom AB Industri-kredit, som i närmare 30 år verkat för kreditgivning på detta område. En omorganisation av detta bolag genomfördes likaledes efter beslut av 1960 års riksdag. Härigenom har bolagets kreditmöjligheter väsentligt vidgats, och dess utlåning har ungefär fördubblats, sedan omorganisationen genomfördes. Verksamheten, som tidigare väsentligen avsett industriföretag, har också fått ökad betydelse för andra områden inom näringslivet. Ett betydande intresse har visats från företagens sida för att erhålla krediter hos bolaget, och bolagets utlåning kan därför väntas stiga snabbt även i fortsättningen.

Under de senaste två åren har även i andra avseenden förutsättningarna för näringslivets försörjning med långfristiga lånemedel förbättrats. En betydande utvidgning har sålunda skett av upplåningsmöjligheterna på den svenska obligationsmarknaden. Detta är det samlade resultatet av fondbildningen inom den allmänna tilläggs pensioneringen, den fortsatta uppgången i hushållens sparande och förstärkningen av statsbudgeten. Emissionerna av obligations- och förlagslån för industri- och kraftbolag har i detta läge kunnat ökas högst väsentligt. Under senare delen av 1950-talet utgjorde den årliga nyupplåningen mot obligationer och förlagsbevis i genomsnitt ca 100 milj. kr., varav den alldeles övervägande delen hänförde sig till kraftverksföretag. Under år 1960 uppgick motsvarande upplåning däremot till över 200 milj. kr och under år 1961 till över 300 milj. kr., varav huvuddelen avsåg företag inom den egentliga industrin.

Även om sålunda flera åtgärder vidtagits för att förbättra de mindre företagens kreditmöjligheter och kapitalmarknaden kunnat lämna väsentligt större bidrag än tidigare till näringslivets kapitalförsörjning i stort, kvarstår alltså för de mindre företagen vissa svårigheter. I synnerhet gäller detta den bristande tillgången till en mera långfristig upplåning. De mindre företagen har av naturliga skäl inte direkt tillgång till obligationsmarknaden, utan det erfordras institut som kan fungera som förbindelse-länk mellan de mindre företagen och kapitalmarknaden. Behovet av sådana förbindelsemöjligheter gör sig inte minst gällande mot bakgrunden av den ökade fonderingen inom tilläggs pensioneringen. Då en betydande del av avgifterna till tilläggs pensioneringen härstammar från de mindre företagen, är det angeläget att dessa också får del av de fördelar som denna fondbildning innebär på kapitalmarknaden.

Sådana omständigheter som jag nu har nämnt föranledde att jag år 1960 erhöi Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla särskilda utredningsmän med uppdrag att verkställa utredning rörande inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora företag. Utredningsmännen, som antog benämningen 1960 års företagskreditutredning, har numera framlagt sitt förslag, vilket i sedvanlig ordning remissbehandlats.

Såsom framhållits av bl. a. utredningen har diskussionen om de mindre företagens problem till stor del måst grundas på antaganden. I förhållande till den roll som dessa problem kommit att spela i den offentliga debatten är den faktiska kunskapen om dessa frågor mycket begränsad. Utredningen har därför, innan den gått in på de mera konkreta ställningstagandena i sitt utredningsuppdrag, sökt att ge ökad belysning åt frågorna genom att göra två särskilda undersökningar avseende de mindre företagens finansieringsförhållanden och utveckling under senare år. Som utredningen själv framhåller lämnar dessa undersökningar dock inget entydigt svar på frågan om de mindre företagens situation med avseende på dessa företags länemöjligheter.

Det insamlade materialet ger inte stöd åt föreställningen att de mindre företagen under den senaste tioårsperioden skulle ha expanderat i långsammare takt än större företag. Å andra sidan tyder de verkställda undersökningarna på att de mindre företagen ur finansieringssynpunkt har en svagare ställning. De arbetar sålunda i högre utsträckning med lånat kapital, vilket i och för sig är naturligt. De saknar vidare den möjlighet som av uppenbara skäl endast kan tillkomma de större företagen att genom aktieemissioner till allmänheten öka det egna kapitalet. De har inte heller möjlighet att genom obligationsemmissioner erhålla tillgång till långfristig upplåning.

Mot bakgrund av de anförda förhållandena har företagskreditutredningen kommit till den uppfattningen att de institutionella betingelserna för de mindre och medelstora företagens upplåning bör förbättras. I första hand framträder enligt utredningen behovet av vidgade möjligheter för dessa företag att erhålla långfristiga krediter i bunden form och mot annan säkerhet än botteninteckning. Behovet av ytterligare åtgärder har även vitsordats av det övervägande antalet remissinstanser som yttrat sig över utredningens betänkande. Vad som härvid framkommit har ytterligare styrkt mig i den uppfattning, som jag redan hade då utredningen tillkallades, om vikten av förbättrade möjligheter för de mindre företagens kreditförsörjning när det gäller långfristiga krediter.

Flertalet av de hörda remissinstanserna har också biträtt utredningens förslag om ett nytt kreditinstitut avsett för långfristiga krediter till mindre och medelstora företag. Från vissa håll har dock gjorts gällande, att behovet av dessa krediter skulle kunna tillgodoses inom ramen för redan nu tillgängliga kreditinstitutioner. Främst har man därvid pekat på möjligheterna att utvidga AB Industrikredits långgivning i dessa avseenden. Denna möjlighet ligger givetvis nära till hands, och utredningen har också för sin del

övervägt densamma. Med hänsyn till att en sådan lösning skulle kunna ogynnsamt påverka kostnaderna för primärkrediterna har utredningen dock stannat för att förorda två skilda institut. Till samma ståndpunkt har även flera av de remissinstanser kommit som särskilt berört denna fråga.

Mot bakgrunden av vad som sålunda framkommit förordar jag utredningens förslag. Med den samförvaltning som jag i det följande kommer att föreslå mellan AB Industrikredit och det nya institutet torde möjligheterna till samordning bli lika goda som vid ett enda institut. Jag vill erinra om att erfarenheter av sådan samförvaltning redan föreligger i fråga om andra kreditinstitut. Inom bostadslångivningen verkar sålunda stadshypotekskassan för primärbelåning och bostadskreditkassan för sekundärkrediter. Dessa institut är numera samförvaltade men bedriver var sin låneverksamhet.

Såsom utredningen föreslagit torde det nya institutet böra organiseras som aktiebolag och förslagsvis få namnet Aktiebolaget Företagskredit. En anknytning av det nya institutet till AB Industrikredit skulle, såsom utredningen framhåller, medföra påtagliga fördelar. I AB Industrikredit har sedan lång tid staten och affärsbankerna samverkat. Till en början ingick endast ett fåtal banker och delägare i bolaget, men efter den omorganisation som skedde år 1960 har landets samtliga 16 affärsbanker, däribland även Sparbankernas bank AB och Jordbrukets bank inträtt som delägare. Staten och affärsbankerna innehar därvid vardera hälften av aktiekapitalet och svarar även i övrigt till lika delar för bolagets förpliktelser. Jag finner det därför naturligt, att ett motsvarande samarbete mellan staten och bankerna också kan komma till stånd i det nya kreditinstitutet. Samtliga banker, som ingår som delägare i AB Industrikredit, har även förklarat sig villiga att medverka i det nya institutet.

När det gäller det nya institutets organisation är det med hänsyn till anknytningen till AB Industrikredit ändamålsenligt, att dessa båda företag ges en så likartad organisatorisk uppbyggnad som möjligt. Utredningen har också utformat sitt förslag till bolagsordning i nära anslutning till bolagsordningen för AB Industrikredit.

Beträffande bolagets kapital har utredningen föreslagit att aktiekapitalet skulle bestämmas till hälften av vad som gäller för AB Industrikredit. Då aktiekapitalet i Industrikredit enligt bolagsordningen skall utgöra lägst 8 och högst 24 milj. kr. har utredningen sålunda föreslagit, att motsvarande belopp för AB Företagskredit bestämmas till lägst 4 och högst 12 milj. kr. Då vidare Industrikredits aktiekapital för närvarande uppgår till 8 milj. kr., har aktiekapitalet i AB Företagskredit föreslagits tills vidare skola utgöra 4 milj. kr. Jag finner denna relation lämplig, och föreslår således att aktiekapitalet bestämmas till 4 milj. kr. med möjlighet att sedermera kunna utvidga detsamma till högst 12 milj. kr. Av detta aktiekapital skulle alltså staten nu tillskjuta 2 milj. kr. och affärsbankerna likaledes 2 milj. kr.

Såsom gäller för AB Industrikredit bör även det nya institutet ha en garantifond såsom särskild säkerhet för de av bolaget ingångna förbindelserna. I överensstämmelse med vad som föreslagits i fråga om aktiekapitalet bör

även garantifonden bestämmas till hälften av motsvarande fond i AB Industrikredit, och alltså fastställas till 12 milj. kr. Av detta belopp bör i likhet med vad som gäller för AB Industrikredit staten tillskjuta 6 milj. kr. i form av en av fullmäktige i riksgäldskontoret utfärdad garantiförbindelse och återstående 6 milj. kr. ställas till förfogande av affärsbankerna i form av reverser å samma belopp.

Beträffande det nya institutets utlåningsrörelse har utredningen föreslagit att institutet skall kunna verka inom ett så vidsträckt område som möjligt. Några formella gränser med avseende på de företag som skall komma i fråga som låntagare, liknande dem som exempelvis gäller för hantverks- och industrilånen från företagareföreningarna eller för de statliga kreditgarantilånen, har utredningen således inte ansett lämpliga. Utredningen har därför ansett, att bestämningen av institutets verksamhet bör ges samma vida inriktning som nu gäller för AB Industrikredit och att verksamheten alltså skall avse kreditgivning till mindre och medelstora näringsföretag. Betydelsen av ett vidsträckt område för institutets verksamhet har också understrukits i ett flertal remissyttranden.

Jag kan i dessa avseenden helt ansluta mig till utredningens förslag. Näringslivets behov av krediter kan snabbt skifta, och förhållandena i skilda delar av vårt land är högst olika. Formella branschgränser innebär dessutom ofta svåra gränsdragningsproblem. Jag anser det därför väsentligt, att institutet kan driva sin verksamhet så, att det kommer att utgöra ett naturligt komplement till övriga kreditinstitutioner. Det sagda innebär, att jag således liksom utredningen räknar med att institutet inte endast kommer att verka för långgivning till industri och hantverk utan även till företag inom t. ex. handeln, transportväsendet och jordbruksnäringen. Jag vill i detta sammanhang understryka, att AB Industrikredits utlåning numera väsentligt utvidgats även till andra företag än industriföretag, vilka tidigare huvudsakligen utgjort dess låntagarkrets. I anslutning till vad som anförts av Sveriges jordbrukskasseförbund och Sveriges lantbruksförbund vill jag framhålla, att jag med den nu angivna vidsträckta ramen för både AB Industrikredits och det nya institutets verksamhetsområde anser att dessa institut bör kunna bidra till kreditförsörjningen även för företag som grundar sin verksamhet på jordbrukets produkter. Det samma bör gälla för företag som bygger på fiskets produkter.

Jag kommer härefter in på frågan om de säkerheter som skall ställas för lånen från det nya institutet. Som utredningen påpekat är detta en av de väsentligaste frågorna för institutets verksamhet. Denna fråga får särskild betydelse, eftersom det föreslagna institutet skall ägna sig åt långfristig bunden utlåning.

Jag vill erinra om att förutsättningarna för utredningens uppdrag har varit att lägga fram förslag rörande ett kreditinstitut, som skulle verka efter affärsmässiga principer. Jag anser det väsentligt att slå fast, att kravet på affärsmässighet bör vara grundläggande för det nya institutets verksamhet. Det stöd som bör ges till de mindre företagen av allmänna näringspolitiska

skäl eller där lokaliseringpolitiska hänsyn spelar en mera avgörande roll bör lämnas i annan ordning. Detta innebär, att institutet sålunda skall kunna täcka de förluster, som kan uppkomma i dess utlåningsrörelse, från den räntemarginal som det kan erhålla vid sin låneverksamhet. Att utesluta kravet på säkerhet och helt ge långivningen karaktären av förtroendekrediter är enligt utredningen inte möjligt främst med hänsyn till att det här gäller en långfristig och bunden utlåning. Mot denna princip har heller inga mera väsentliga invändningar gjorts från remissinstansernas sida. Vad skiljaktigheterna gällt har däremot varit vilka konkreta säkerheter som skall ställas och hur värdet av desamma skall kunna bedömas.

Utredningen har efter sina överväganden stannat för att säkerheten skall vara betryggande men att några detaljerade regler angående säkerheternas art inte bör uppställas. Det har enligt utredningen i stället ansetts böra få ankomma på institutet att i den praktiska verksamheten få bedöma vilka säkerheter som skall ställas i de enskilda fallen. Säkerhetskravet skulle därvid utformas på samma sätt som nu gäller för affärsbankerna; materiellt kommer säkerhetskraven självfallet att bestämmas av att det här gäller en långfristig utlåning i motsats till affärsbankernas i princip kortfristiga utlåning. Detta innebär att säkerheterna skall vara betryggande samt vara ställda antingen i fast eller lös egendom eller också i fordringsrätt jämväl mot annan än den, åt vilken krediten beviljas. Utredningen har understrukt att låneprovningen självfallet måste bli särskilt ingående, då det här gäller ett speciellt risktagande genom bindningen av lånen för lång tid.

De hörda remissinstanserna har i allmänhet godtagit utredningens förslag rörande utformningen av säkerhetskravet. I flera fall har dock framförts åsikter att säkerhetsprovningen inte finge bli alltför restriktiv. Från bland annat handelns sida har även anförts, att institutets verksamhet skulle bli av begränsat värde för handeln med hänsyn till svårigheterna för handelsföretagen att ställa de erforderliga säkerheterna. Därvid har även gjorts gällande att säkerhetsprovningen borde kunna ske på grundval av mera allmänna lönsamhetsbedömningar av företagen. Även ett flertal företagareföreningar har framfört farhågor för att institutets verksamhet skulle bli av begränsad betydelse för de mindre företagen just med hänsyn till säkerhetskravet. Den sistnämnda synpunkten har dock bemötts bl. a. av kommerskollegium. Medan från sådana remissinstanser, som närmast företräder de blivande låntagarnas intressen, hävdas att säkerhetskraven ställts alltför höga, har å andra sidan bl. a. bank- och fondinspektionen och sparbanksinspektionen uttalat tveksamhet av helt motsatt innebörd.

Jag anser det väsentligt att ånyo understryka, att det föreslagna institutet skall verka på affärsmässig basis. Säkerhetskravet måste bedömas här efter. Jag vill även framhålla, att det här är fråga om en kreditgivning, där lånen avses kunna bindas för en förhållandevis lång tid. Det kan i sådana fall inte komma ifråga att lämna krediterna utan en ingående säkerhetsprovning, där av naturliga skäl möjligheterna att anlita realsäkerheter i första hand utnyttjas. Detta innebär självfallet inte att andra faktorer än den

ställda panten inte skall beaktas. En kreditgivning som skall bygga på affärsmässig grund måste ta hänsyn till sådana faktorer som företagets lönsamhet, framtidsutsikterna inom den berörda branschen, företagsledarens personliga kvalifikationer, att företaget arbetar med en rimlig andel eget kapital och att rörelsen bedrivs på sådant sätt att kreditgivaren har möjlighet att fortlöpande följa densamma. Med det sagda har jag inte velat dra upp några fixerade riktlinjer för institutets kreditbedömning utan endast önskat belysa frågans allmänna aspekter. Kreditbedömningen bör såsom jag redan framhållit helt få ankomma på institutet i dess praktiska verksamhet. När det gäller formuleringen av säkerhetskravet kan jag därför ansluta mig till utredningens förslag.

Med det säkerhetskrav som sålunda ställts för det nya kreditinstitutets långgivning torde institutet komma att få sin främsta betydelse för långgivning mot annan säkerhet än botteninteckning. Detta bör givetvis inte hindra att institutet också lämnar lån mot botten säkerheter, där så anses lämpligt. Flera remissinstanser har berört det nya institutets möjligheter att lämna lån mot statlig kreditgaranti. Jag vill i anledning härav erinra om att sådana lån redan nu kan beviljas av AB Industrikredit.

I detta sammanhang vill jag även beröra det nya kreditinstitutets lokala kontakter. Denna fråga har behandlats av utredningen och uppmärksamats i flera av de avgivna remissyttrandena, inte minst från företagareföreningarnas sida. Såsom utredningen framhållit måste det självfallet vara institutets styrelse eller direktion som skall ha ansvaret för besluten i låneärendena. Man kan emellertid utgå från att lånesökanden vanligen i förväg haft kontakt med exempelvis affärsbank, sparbank, jordbrukskassa eller företagareförening. Det synes därför naturligt, att institutet vid sin prövning av ansökningarna kan erhålla upplysningar från de nyssnämnda institutionerna liksom genom andra lokala organ. Den praktiska tillämpningen av detta samråd bör det givetvis ankomma på institutets styrelse att utforma.

Med den möjlighet till sekundärbelåning som det nya institutet kommer att erbjuda är det såsom utredningen framhållit naturligt, att institutet i fortsättningen övertar den del av AB Industrikredits låneverksamhet som nu sker mot annan säkerhet än botteninteckning. Jag ansluter mig därför till utredningens av remissinstanserna allmänt godtagna förslag att AB Industrikredits verksamhet helt skall inriktas på bottenkreditgivning och att i samband därmed dess möjligheter till belåning av dessa säkerheter utsträcker från för närvarande 50 procent till 60 procent av pantens värde. Likaledes ansluter jag mig till förslaget att bolagets upplåning skall få uppgå till tio gånger summan av det egna kapitalet och garantifonden mot för närvarande endast åtta gånger denna summa. Härigenom ökas bolagets utlåningskapacitet med ca 76 milj. kr. till inemot 400 milj. kr. Den nuvarande begränsningen för AB Industrikredit med avseende på lån om högst 150 000 kr. har, såsom utredningen påpekat, ingen praktisk betydelse,

och jag anser i likhet med utredningen att denna föreskrift bör slopas. Som framgått av min redogörelse för de avgivna remissyttrandena har samtliga banker, som ingår som delägare, anslutit sig till de nu förordade ändringarna rörande AB Industrikredits verksamhet.

Bank- och fondinspektionen har föreslagit vissa smärre ändringar i bolagsordningen för AB Industrikredit. Någon sådan ytterligare precisering av säkerhetskravet som inspektionen föreslagit skola införas i § 16 i bolagsordningen anser jag med hänsyn till redan tillämpad praxis knappast erforderlig. Ämbetsverkets förslag till ändrad lydelse av bolagsordningens § 19 första stycket, så att därav framgår att med upplåning även jämställas garantiförpliktelser, föranleder ingen erinran från min sida liksom inte heller den av inspektionen ifrågasatta ändringen av § 10 andra stycket, vilken avser suppleanten för den av inspektionen utsedda revisorn i bolaget. Däremot kan jag inte biträda den föreslagna omformuleringen av § 19 andra stycket. En sådan omformulering skulle innebära en inte åsyftad saklig förändring i förhållande till den nuvarande lydelsen av detta stycke. Jag anser därför att man bör bibehålla den nuvarande lydelsen, vilken nära ansluter till motsvarande bestämmelse för affärsbankerna enligt 62 § tredje stycket banklagen och även till motsvarande föreskrift i förslaget till bolagsordning för det exportkreditinstitut, som jag senare denna dag kommer att föreslå skola inrättas. Detta innebär att man helt bortser från skuld på grund av ifrågavarande förlagsbevis, när det gäller att beräkna summan av den upplåning som maximeringsregeln i § 19 första stycket avser, medan samma förlagskapital endast till ett belopp motsvarande högst hälften av bolagets aktiekapital grundar rätt till upplåning. Vad nu anförts gäller även i fråga om bolagsordningen för det nya institutet.

Det nu föreslagna kreditinstitutet kan väntas medföra en väsentlig förbättring av de mindre och medelstora företagens kreditmöjligheter. Det ligger dock i sakens natur att institutet inte torde kunna tillgodose alla de krav på krediter som kommer att ställas på detsamma. Speciellt torde detta komma att gälla kreditansökningar från exempelvis nystartade företag och företag som snabbt expanderar, och vilka inte hunnit att i sin rörelse förvärva erforderliga realsäkerheter och för vilka tillgången även till andra former av säkerheter är begränsad. Ur allmänna näringspolitiska synpunkter kan det vara angeläget att stödja sådana företag. Här kommer enligt min mening företagareföreningarnas utlåningsverksamhet och den statliga kreditgarantigivningen in som en naturlig lösning med de mindre stränga säkerhetskrav som dessa låneformer ger.

I medvetande om dessa förhållanden har utredningen också upptagit frågan om möjligheterna att effektivisera företagareföreningarnas verksamhet. Utredningen har därvid pekat på behovet av en fortsatt upprustning av företagareföreningarnas administrativa resurser och på angelägenheten av att företagareföreningarna även disponerar ett eget kapital. Enligt utredningens mening utgör ett visst risktagande från föreningarnas egen sida

en förutsättning för en mer väsentligt utvidgad, med statsmedel finansierad utlåningsverksamhet. Av de avgivna remissyttrandena framgår att man från föreningarnas sida är angelägen att utvidga verksamheten. Från de näringsorganisationer som företräder de mindre företagen har även ett starkt intresse framkommit om en effektivisering av företagareföreningarnas verksamhet, medan däremot vissa andra näringsorganisationer och affärsbankerna ställt sig tveksamma till en utbyggnad av dessa föreningars kreditgivning.

Som jag redan framhållit finner jag det naturligt, att företagareföreningarna i sin verksamhet blir ett komplement till de kreditinstitutioner som redan finns och till den låneverksamhet som kan komma till stånd genom det nu föreslagna institutet. Otvivelaktigt förutsätter en ökning av föreningarnas verksamhetsfält mera ingående överväganden. Enligt vad jag erfarit har chefen för handelsdepartementet för avsikt att låta göra en översyn av företagareföreningarnas organisation och verksamhet. Det synes lämpligt, att de nu angivna frågorna därvid upptas till prövning.

För institutets verksamhet är dess möjligheter att på gynnsamma villkor kunna uppta lån i marknaden av avgörande betydelse. Förutom beskaffenheten av de säkerheter som institutet erhåller i sin egen utlåning är därvid frågan om institutets upplåningsvolym i förhållande till dess eget kapital av betydelse. Motsvarande relation har för AB Industrikredit föreslagits skola uppgå till tio gånger summan av det egna kapitalet och garantifonden. Utredningen har med tanke på de säkerheter det nya institutet kan erhålla i sin verksamhet föreslagit att institutets upplåning bör få uppgå till högst sex gånger summan av det egna kapitalet och garantifonden. Mot denna kapitalrelation har invändningar gjorts bl. a. av bank- och fondinspektionen, som ansett att relationstalet fem bör tillämpas. Styrelserna för allmänna pensionsfonden har likaledes förordat ytterligare någon begränsning av upplåningsrätten i förhållande till utredningens förslag. Flertalet andra remissinstanser har däremot godtagit utredningens förslag, och i något fall har förordats en ytterligare ökning av upplåningsmöjligheterna.

Såsom framgått av de avgivna remissyttrandena kan skiftande bedömningar göras, när det gäller regleringen av institutets upplåningsrätt. För egen del finner jag utredningens förslag att upplåningen skall få uppgå till högst sex gånger summan av bolagets eget kapital och garantifond innebära en rimlig avvägning med hänsyn till institutets karaktär och utlåningens art. Denna relation innebär ett väsentligt strängare krav än vad som föreslagits skola gälla för AB Industrikredit, vilket är naturligt med hänsyn till säkerhetskravet. Den angivna relationen överensstämmer även med motsvarande föreskrift i bolagsordningen för det institut för exportkrediter, som jag senare denna dag kommer att föreslå skola inrättas och för vilket en motsvarande relation mellan eget kapital och upplåning allmänt accepterats av de hörda remissinstanserna. Med den nu angivna begränsningen av upplåningsrätten bör enligt min mening förutsättningar ha skapats för att in-

stitutet skall kunna erhålla en upplåning på förhållandevis gynnsamma villkor.

Bolagets utlåningskapacitet skulle med den nu föreslagna upplåningsrätten komma att uppgå till 100 milj. kr. I avbidan på erfarenheterna av låneverksamheten bör denna utlåningsvolym tills vidare kunna godtas.

Beträffande löptiden för lånen från det nya institutet har utredningen föreslagit att denna skulle bestämmas till högst 20 år, d. v. s. samma tid som gäller för lån från AB Industrikredit. Utredningen har dock förutsatt att en försiktig praxis skall komma att tillämpas, i likhet med vad som hittills gällt för AB Industrikredit. Med hänsyn till önskemålet att ha likartade regler som gäller för AB Industrikredit och då jag utgår från att institutet i sin verksamhet kommer att noggrant avväga lånetiden med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet har jag ingen erinran mot att lånetiden bestämmas till högst 20 år.

Vad slutligen angår institutets organisation i övrigt kan jag ansluta mig till utredningens förslag. Organisationen för bolaget skulle sålunda i stort sett komma att överensstämma med AB Industrikredits. Med hänsyn till den utvidgning som skett av AB Industrikredits rörelse och det nya institutets tillkomst vill jag dock förorda, att antalet ledamöter i den för de två bolagen, såsom tänkt är, gemensamma styrelsen ökas från nuvarande åtta till tio. Genom denna utökning av antalet ledamöter torde en ändring även böra ske av § 8 i bolagsordningen för AB Industrikredit, varigenom för beslut i frågor rörande upp- och utlåning samt om anställande av verkställande direktör och vice verkställande direktör skall gälla den mening varom åtta ledamöter förenar sig i stället för såsom för närvarande sex ledamöter. Motsvarande torde böra gälla för det nya institutet.

Utredningens förslag till bolagsordning med av mig förordade jämkningar ävensom förslag till avtal med affärsbankerna torde såsom bilagor (*Bilagorna A och B*) få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal om inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora näringsföretag i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående angivna grunder;

b) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att utfärda garantiförbindelse å 6 000 000 kr. att ingå i det föreslagna institutets garantifond;

c) till *Teckning av aktier i ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora näringsföretag* å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlästas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Olof Norén

Förslag

till

Avtal

Mellan svenska staten och undertecknade bankaktiebolag, nedan gemensamt kallade bankerna, har denna dag följande avtal träffats.

§ 1.

Staten och bankerna låta ombesörja bildandet av ett aktiebolag under namnet Aktiebolaget Företagskredit, för vilket skall gälla bolagsordning av den lydelse som angivits i bilaga till detta avtal.

§ 2.

Enligt bolagsordningen skola bolagets aktier vara fördelade i två serier, betecknade respektive A och B. Vardera serien skall vid bolagets bildande omfatta aktier till ett sammanlagt belopp av nominellt två miljoner kronor.

Aktierna av serien A skola tecknas av staten. Aktierna av serien B skola tecknas av bankerna enligt följande fördelning:

<i>Bank</i>	<i>Antal aktier</i>	<i>Sammanlagt nominellt belopp</i>

Aktier av serien A må endast tillhöra staten och aktier av serien B endast svenska bankaktiebolag; allt med de undantag som föranledas av § 25 i bolagsordningen. Parterna förbinda sig att icke verkställa överlåtelse i strid härmed.

§ 3.

Beträffande bolagets garantifond skall, utöver bestämmelserna i § 5 av bolagsordningen i dess lydelse enligt bilaga, följande gälla.

Parterna skola till garantifonden tillskjuta garantiförbindelse respektive reverser i proportion till varje parts innehav av aktier i bolaget.

Utgår betalning ur garantifonden, skola, oavsett vilka tillgångar som bolaget därvid tager i anspråk, parterna inbördes svara för betalningen i förhållande till varje parts innehav av aktier.

Skulle B-aktieägare överlåta sina aktier i bolaget eller någon av dem, skall han äga återfå motsvarande av honom till garantifonden överlämnad revers mot att förvärvaren av aktierna i stället i garantifonden inlägger en bankrevers av samma storlek eller, om förvärvaren är staten, garantiförbindelse å motsvarande belopp.

Motsvarande skall gälla beträffande utbyte av garantiförbindelse mot bankreverser för det fall att staten överlåter sina aktier eller någon av dem.

§ 4.

Bestämmelserna i § 25 i bolagsordningen skola tillämpas jämväl för det fall att B-aktie övergår till någon, som förut är B-aktieägare; dock att i sådant fall hembud skall ske endast till övriga B-aktieägare.

§ 5.

Skulle företrädare för flertalet aktier inom endera aktieserien påfordra att bolaget skall träda i likvidation, skola parterna å bolagsstämma biträda beslut därom.

§ 6.

Parterna förbinda sig att å bolagsstämma med Aktiebolaget Industrikredit besluta den ändrade lydelse av bolagsordningen för nämnda bolag, som angivits i bilaga till detta avtal.

§ 7.

Bestämmelsen i § 3 i det mellan parterna den 12 augusti 1960 träffade avtalet rörande aktieinnehavet i Aktiebolaget Industrikredit skall upphöra att gälla.

Detta avtal har upprättats i två likalydande exemplar, av vilka staten tagit ett och bankerna ett.

Förslag

till

**ändringar i nuvarande bolagsordning för Aktiebolaget Industrikredit
samt till bolagsordning för Aktiebolaget Företagskredit**

AB Industrikredit

§ 1.

Bolagets firma är Aktiebolaget *Industrikredit*.

§ 2.

Bolaget skall ha till föremål för sin verksamhet dels att medverka vid finansieringen företrädesvis av mindre och medelstora näringsföretag här i riket genom utlämnande av lån, huvudsakligen av långfristig karaktär, dels att genom egen upplåning anskaffa medel för finansieringsverksamheten.

Bolaget skall jämväl äga ikläda sig garanti för sådana lån, som bolaget enligt bestämmelserna i föregående stycke skulle äga självt bevilja.

§ 3.

Bolagets aktiekapital skall utgöra lägst *åtta* miljoner och högst *tjugofyra* miljoner kronor.

Aktierna skola vara fördelade i två serier, betecknade respektive A och B, vilka skola omfatta lika många aktier.

Alla aktier skola medföra samma rätt, dock med iakttagande av bestämmelserna i denna bolagsordning.

§ 4.

Aktie skall lyda å 1 000 kronor.

§ 5.

Såsom garantifond att utgöra en särskild säkerhet för av bolaget ingångna förbindelser skola till bolagets förfogande ställas

AB Företagskredit

§ 1.

Bolagets firma är Aktiebolaget *Företagskredit*.

§ 2.

(= AB Industrikredit)

§ 3.

Bolagets aktiekapital skall utgöra lägst *fyra* miljoner och högst *tolv* miljoner kronor.

Aktierna skola — — — många aktier.

Alla aktier — — — denna bolagsordning.

§ 4.

(= AB Industrikredit)

§ 5.

Såsom garantifond att utgöra en särskild säkerhet för av bolaget ingångna förbindelser skola till bolagets förfogande ställas

AB Industrikredit

av staten genom fullmäktige i riksgäldskontoret utfärdad garantiförbindelse å *tolv* miljoner kronor

samt av övriga aktieägare av svenskt bankaktiebolag utfärdade, till bolaget ställda, vid anfordran förfallande reverser å tillhopa *tolv* miljoner kronor.

Garantifonden må tagas i anspråk allenast i den mån vid likvidation av bolaget så finnes erforderligt för att, sedan bolagets egna tillgångar blivit använda, fullgöra bolagets förbindelser.

§ 6.

Styrelsen skall ha sitt säte i Stockholm.

§ 7.

G ä l l a n d e l y d e l s e :

Styrelsen skall bestå av *åtta* ledamöter med högst *åtta* suppleanter. Aktieägarna inom vardera aktieserien utse årligen för tiden intill dess nästa ordinarie bolagsstämma hållits *fyra* styrelseledamöter och högst *fyra* suppleanter. Kungl. Maj:t förordnar en av styrelsens ledamöter att vara dess ordförande. Styrelsens vice ordförande skall väljas av de styrelseledamöter, som utsetts av B-aktieägarna.

F ö r e s l a g e n l y d e l s e :

Styrelsen skall bestå av *tio* ledamöter med högst *tio* suppleanter. Aktieägarna inom vardera aktieserien utse årligen för tiden intill dess nästa ordinarie bolagsstämma hållits *fem* styrelseledamöter och högst *fem* suppleanter. Kungl. Maj:t förordnar en av styrelsens ledamöter att vara dess ordförande. Styrelsens vice ordförande skall väljas av de styrelseledamöter, som utsetts av B-aktieägarna.

§ 8.

G ä l l a n d e l y d e l s e :

Såsom styrelsens beslut i frågor rörande upp- och utlåning samt om an-

AB Företagskredit

av staten genom fullmäktige i riksgäldskontoret utfärdad garantiförbindelse å *sex* miljoner kronor

samt av övriga aktieägare av svenskt bankaktiebolag utfärdade, till bolaget ställda, vid anfordran förfallande reverser å tillhopa *sex* miljoner kronor.

Garantifonden må — — — bolagets förbindelser.

§ 6.

(= AB Industrikredit)

§ 7.

Styrelsen skall bestå av *tio* ledamöter med högst *tio* suppleanter. Aktieägarna inom vardera aktieserien utse årligen för tiden intill dess nästa ordinarie bolagsstämma hållits *fem* styrelseledamöter och högst *fem* suppleanter. Kungl. Maj:t förordnar en av styrelsens ledamöter att vara dess ordförande. Styrelsens vice ordförande skall väljas av de styrelseledamöter, som utsetts av B-aktieägarna.

§ 8.

Såsom styrelsens beslut i frågor rörande upp- och utlåning samt om an-

AB Industrikredit

ställande av verkställande direktör och vice verkställande direktör skall gälla den mening, varom *sex* av styrelsens ledamöter förena sig.

F ö r e s l a g e n l y d e l s e :

Såsom styrelsens beslut i frågor rörande upp- och utlåning samt om anställande av verkställande direktör och vice verkställande direktör skall gälla den mening, varom *åtta* av styrelsens ledamöter förena sig.

§ 9.

Styrelsen äger bemyndiga person såväl inom som utom styrelsen att teckna bolagets firma.

§ 10.

G ä l l a n d e l y d e l s e :

För granskning av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning samt bolagets räkenskaper utses årligen för tiden intill dess nästa ordinarie bolagsstämma hållits två revisorer jämte två suppleanter, av vilka en revisor jämte suppleant för denne utses av A-aktieägarna samt en revisor jämte suppleant för denne utses av B-aktieägarna. Den av B-aktieägarna utsedda revisorn liksom suppleanten för denne skall vara auktoriserad revisor.

Därutöver *skola* av bank- och fondinspektionen för enahanda tid utses en revisor *och en suppleant för denne* att jämte de å bolagsstämman valda revisorerna delta i granskningen.

F ö r e s l a g e n l y d e l s e :

För granskning — — — auktoriserad revisor.

Därutöver *skall* av bank- och fondinspektionen för enahanda tid utses en revisor att jämte de å bolagsstämman valda revisorerna delta i granskningen.

§ 11.

Ordinarie bolagsstämma hålles i Stockholm en gång årligen under februari eller mars månad.

AB Företagskredit

ställande av verkställande direktör och vice verkställande direktör skall gälla den mening, varom *åtta* av styrelsens ledamöter förena sig.

§ 9.

(= AB Industrikredit)

§ 10.

För granskning — — — auktoriserad revisor.

Därutöver *skall* av bank- och fondinspektionen för enahanda tid utses en revisor att jämte de å bolagsstämman valda revisorerna delta i granskningen.

§ 11.

(= AB Industrikredit)

AB Industrikredit

§ 12.

Vid ordinarie bolagsstämma skola följande ärenden förekomma:

- 1) val av ordförande vid stämman;
- 2) justering av röstlängden;
- 3) val av en eller två justeringsmän;
- 4) fråga om stämman blivit behörigen sammankallad;
- 5) föredragning av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen;
- 6) ärenden vilka enligt 126 § lagen den 14 september 1944 om aktiebolag skola förekomma å stämman;
- 7) fastställande av arvoden åt styrelseledamöter och revisorer;
- 8) val av ordinarie styrelseledamöter;
- 9) bestämmande av antalet styrelsesuppleanter och val av sådana suppleanter;
- 10) val av revisorer och revisorsuppleanter;
- 11) övriga ärenden, vilka i behörig ordning hänskjutits till stämman.

§ 13.

Vid bolagsstämma äger envar röstberättigad rösta för fulla antalet av honom ägda och företrädde aktier utan begränsning i röstetalet. Vid omröstning å stämma skall gälla att för beslut om ändring i denna bolagsordning eller om vinstutdelning skall — utöver vad enligt lagen om aktiebolag kräves för beslutets giltighet — fordras, att beslutet biträdes av företrädare för flertalet aktier inom vardera aktieserien. Skulle yrkande framkomma om olika utdelningsbelopp, skall såsom stämmans beslut gälla att den utdelning lämnas, som vunnit anslutning från flertalet företrädde A-aktier, eller den utdelning som samlat det största antalet röster från företrädde B-aktier, om sistnämnda utdelning är lägre.

Beslut om att bolaget skall träda i likvidation, i andra fall än då bolaget enligt lag har att träda i likvidation, skall — dock med iakttagande jäm-

AB Företagskredit

§ 12.

(= AB Industrikredit)

§ 13.

(= AB Industrikredit)

AB Industrikredit

AB Företagskredit

väl av bestämmelsen i 140 § första stycket fjärde punkten i lagen om aktiebolag — anses föreligga, om sådant beslut biträts av företrädare för flertalet aktier inom endera aktieserien.

Ordförande å bolagsstämma väljes varannan gång av A-aktieägarna och varannan gång av B-aktieägarna.

Övriga beslut å bolagsstämma — frånsett beslut i fråga om utseende av revisor, som avses i 109 § lagen om aktiebolag, eller angående bolagets trädande i likvidation om skyldighet därtill enligt lag uppkommit — vare ej giltiga med mindre de biträts av företrädare för mer än hälften av aktiekapitalet. Uppställer lagen om aktiebolag strängare villkor för besluts giltighet, skall jämväl detta iakttas.

§ 14.

Beslut om ändring i bolagsordningen är icke giltigt med mindre det blivit av Kungl. Maj:t godkänt.

§ 14.

(= AB Industrikredit)

§ 15.

Lån må ej beviljas med mindre ändamålet med lånet finnes ägnat att befordra en sund utveckling av det företag, för vilket lånet är avsett.

Lånetiden skall bestämmas till viss tid, högst 20 år. Överstiger tiden ett år, skall låntagaren i regel vara ålagd skyldighet att gälda lånet genom avbetalningar enligt fastställd plan.

§ 15.

(= AB Industrikredit)

§ 16.

G ä l l a n d e l y d e l s e :

För lån från bolaget skall vara ställd betryggande säkerhet i form av pant eller borgen.

Pant skall utgöras av inteckning i fast egendom eller tomträtt liggande inom 50 procent av det värde, till vilket styrelsen uppskattat den fasta egendomen eller den till tomträtten hörande byggnaden. Borgen skall vara tecknad av staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet eller bank.

§ 16.

Bolaget må icke bevilja kredit, utan att säkerhet som av bolaget prövas betryggande ställes antingen i fast eller lös egendom eller ock i fordringsrätt jämväl mot annan än den, åt vilken krediten beviljas.

Utan hinder av vad i andra stycket

AB Industrikredit

AB Företagskredit

sägs må mot annan säkerhet, som finnes betryggande, utlämnas lån intill ett sammanlagt belopp motsvarande summan av bolagets eget kapital och garantifond.

Föreslagen lydelse:

För lån — — — eller borgen.

Pant skall utgöras av in-teckning i fast egendom eller tomträtt liggande inom 60 procent av det värde, till vilket styrelsen uppskattat den fasta egendomen eller den till tomträtten hörande byggnaden. Borgen skall vara tecknad av staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet eller bank.

§ 17.

Bolaget skall ägna särskild uppmärksamhet däråt, att icke åt samma eller med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap förbundna låntagare beviljas lån i sådan omfattning, att därav kan uppkomma fara för bolagets säkerhet. Med lån skall härvid jämföras borgen och annan garantiförpliktelse till bolaget ävensom av bolaget ingången garantiförpliktelse för låntagare.

§ 18.

Gällande lydelse:

Till säkerhet för sådan bolagets egen upplåning — bortsett från förlagslån — som avtalats på längre tid än sex månader, skola pantförskrivnas till bolaget utgivna lånereverser med för dessa enligt § 16 ställd säkerhet. Sålunda pantsatta lånereversers sammanlagda kapitalbelopp skall vid varje tid uppgå till minst sammanlagda kapitalbeloppet av bolagets utestående skuld på grund av nyssnämnda upplåning. I panten ingående lånereverser må interimistiskt utbytas mot tillgodohavande hos svenskt bankaktiebolag av motsvarande belopp.

Lånereverserna jämte säkerheter skola överlämnas till ett av bank- och fondinspektionen förordnat ombud,

§ 17.

(= AB Industrikredit)

§ 18.

Till säkerhet — — — motsvarande belopp.

Lånereverserna jämte — — — äro erforderliga.

I garantifonden — — — stycke angivits.

Av bolaget utgiven revers, för vilken pant ställts enligt denna paragraf, skall förses med bevis därom av det i andra stycket omförmälda ombudet.

AB Industrikredit

AB Företagskredit

som skall omhänderha handlingarna för panthavarnas räkning i enlighet med de närmare föreskrifter som må av inspektionen meddelas. Ombudet skall ha tillgång till bolagets räkenskaper och andra handlingar samt äga att av bolagets styrelse, verkställande direktör och revisorer erhålla de upplysningar, som för uppdragets fullgörande äro erforderliga.

I garantifonden ingående värdehandlingar samt av bolaget utfärdade men icke utelöpande obligationer ävensom blanketter till obligationer skola förvaras på samma sätt, som i nästföregående stycke angivits.

F ö r e s l a g e n l y d e l s e :

Till säkerhet — — — motsvarande belopp.

Lånereverserna jämte — — — äro erforderliga.

I garantifonden — — — stycke angivits.

Av bolaget utgiven revers, för vilken pant ställts enligt denna paragraf, skall förses med bevis därom av det i andra stycket omförmälda ombudet.

§ 19.

G ä l l a n d e l y d e l s e :

Bolaget må upplåna medel till ett belopp motsvarande högst åtta gånger summan av bolagets eget kapital och garantifond.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i föregående stycke skall bolagets skuld på grund av utgivna förlagsbevis — i den mån betalning för dem icke kan av långivaren krävas förrän tidigast efter två år — icke anses såsom upplåning utan skall till ett belopp, motsvarande förlagsbevisens nominella värde, dock högst hälften av bolagets aktiekapital, likställas med bolagets eget kapital.

F ö r e s l a g e n l y d e l s e :

Bolaget må upplåna medel *eller ikläda sig garantiförpliktelser* till ett belopp motsvarande högst tio gånger

§ 19.

Bolaget må upplåna medel *eller ikläda sig garantiförpliktelser* till ett belopp motsvarande högst sex gånger summan av bolagets eget kapital och garantifond.

Vid tillämpningen — — — eget kapital.

AB Industrikredit

AB Företagskredit

summan av bolagets eget kapital och garantifond.

Vid tillämpningen — — — eget kapital.

§ 20.

Lån må icke annat än undantagsvis och i en omfattning, som icke kan äventyra bolagets likviditet, utlämnas för längre tid än som tidigaste förfallodag för bolagets däremot svarande upplåning betingar.

§ 21.

Har bolaget övertagit egendom till skyddande av fordran skall egendomen åter avyttras så snart lämpligen kan ske och senast då avyttring kan äga rum utan förlust för bolaget.

§ 22.

Vad i denna bolagsordning stadgas angående lån skall i tillämpliga delar gälla även garantiförpliktelse, som bolaget ikläder sig.

§ 23.

Meddelanden till aktieägarna skola ske genom rekommenderade brev, kallelse till bolagsstämma senast två veckor före ordinarie och senast en vecka före extra stämma.

§ 24.

Bolagets aktier må ej genom teckning eller överlåtelse förvärvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits förbehåll, som omfattas i 2 § lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, dock att utan hinder av förbehållet bolagets aktier må förvärvas av svenskt bolag eller svensk förening, som avses i 18 § nämnda lag.

§ 20.

(= AB Industrikredit)

§ 21.

(= AB Industrikredit)

§ 22.

(= AB Industrikredit)

§ 23.

(= AB Industrikredit)

§ 24.

(= AB Industrikredit)

AB Industrikredit

§ 25.

Har aktie övergått till någon, som icke förut är ägare av aktie av samma serie i bolaget, skall aktien ofördröjligen hembjudas övriga aktieägare till inlösen genom skriftlig anmälan hos bolagets styrelse. Åtkomsten av aktien skall därvid styrkas.

När aktie sålunda hembjudits, skall styrelsen eller verkställande direktören därom genast underrätta bolagets aktieägare på sätt om meddelanden till aktieägarna är föreskrivet, med anmodan till den, som önskar begagna sig av lösningsrätten, att skriftligen anmäla sig hos styrelsen inom en månad, räknat från den dag anmälan om hembudet inkom till styrelsen. Underrättelsen skall innehålla uppgift om den dag anmälan inkommit till styrelsen.

Anmäla sig flera vilja lösa hembjuden aktie, skall A-aktieägare äga företräde att lösa hembjuden A-aktie och B-aktieägare företräde att lösa hembjuden B-aktie. Emellan innehavare av aktier av samma serie skall företrädesrätten bestämmas genom lottning, verkställd genom notarius publicus, dock att, därest samtidigt flera aktier hembjudas, aktierna först så långt ske kan skola fördelas bland dem som vilja lösa i förhållande till deras innehav av aktier i bolaget av samma serie som dem, vilka hembjudits. Därest ej inom stadgad tid någon aktieägare anmäler sig vilja lösa hembjuden aktie eller aktien ej inom stadgad tid inlöses, äger den som gjort hembudet bliva för aktien registrerad.

Lösenbeloppet för aktie, som hembjudits, skall utgöra aktiens verkliga värde, vilket i brist på åsämjande skall slutligt bestämmas av en nämnd av tre skiljemän, varav de tvistande utse vardera en och de sålunda utsedda välja den tredje, som skall vara ordförande i nämnden. Finnes i en tvist flera parter å samma sida och kunna de ej enas om valet av sin skiljeman, skall denne utses av överståt-

AB Företagskredit

§ 25.

(= AB Industrikredit)

AB Industrikredit

AB Företagskredit

hållarämbetet i Stockholm. Detsamma skall gälla därest av parterna utsedda skiljemän ej kunna enas om valet av ordförande i skiljenämnden.

Lösen för aktie skall erläggas senast 20 dagar efter lösenbeloppets fastställande.

§ 26.

Bolaget skall stå under tillsyn av bank- och fondinspektionen.

Det åligger bolagets styrelse, att när som helst för den befattningshavare hos bank- och fondinspektionen, som enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser har att i sådant avseende företräda inspektionen, samt för den särskilda undersökning Kungl. Maj:t kan finna för gott anställa, hålla bolagets kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning; samt

att jämväl i övrigt meddela inspektionen eller sådan befattningshavare därstädes, som ovan sagts, alla de upplysningar rörande bolaget, som av dem äskas.

Har styrelse eller bolagsstämma fattat beslut, vilket står i strid med lag eller denna bolagsordning, eller yppa sig eljest i fråga om bolagets ledning sådana missförhållanden, att verksamheten kan befaras bli till skada för det allmänna, skall inspektionen därom göra anmälan till Kungl. Maj:t.

§ 27.

Det åligger bolaget att till revisor och ombud, som förordnas enligt § 10 eller § 18, utgiva ersättning med belopp, som bank- och fondinspektionen bestämmer.

§ 26.

(= AB Industrikredit)

§ 27.

(= AB Industrikredit)